

LLUC

OCTU-
BRE
1968

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIÓS

JOIERIA CODA
DE
LLUIS CODA
I CIA.

BROSSA I JAUME II
TEL. 212517
PALMA DE MALLORCA

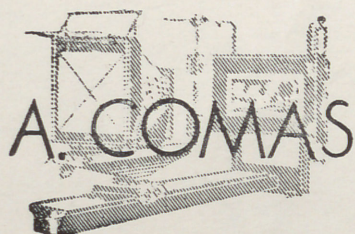
Banderins

SALMA

Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a
Telèf. 252633
PALMA DE MALLORCA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

BANCA MARCH

Capital desembossat	Ptes. 300.000.000' -
Reserves	» 782.508.858' -
Saldo Regularització	» 513.298.660'79
Total	Ptes. 1.595.807.518'79

Domicili social:

PALMA DE MALLORCA

Sant Miquel, 17 - Telèfon 224805 (5 línies)
Apartat de Correus núm. 672

Agències Urbanes:

Porta de Sant Antoni, Plaça Pius XII, Calvo
Sotelo, 202 (El Terreno), Avda. Bartomeu
Riutort, 57 (Ca'n Pastilla) i c/. Neira, 37
(Sant Jordi)

Sucursals:

BARCELONA, c/. Caspe, 17

Agència Urbana: Avda. de Madrid, 188

» » c/. València, 104

» » c/. Balmes, 195

BINISALEM, CAPDEPERA, FELANITX,
EIVISSA, INCA, SA POBLA, LLUCMAJOR,
MANACOR, MONTUIRI, MURO, PETRA,
PORRERES, SANT JOAN, SANT LLORENÇ
I TARRASSA (BARCELONA)

Realitza tota classe d'operacions de
BANCA BORSA CANVI

Cambra cuirassada amb compartiments de
lloguer

Aprovat pel Banc d'Espanya amb el número 5.042

Correu dels amics

LLUC i la gent

Sr. Director de LLUC

L'aspecte tipogràfic de la Revista va millorant molt; certament m'hi he fixat i vull dir-vos-ho. També vaig vegent la crònica del Santuari, que ho ambienta tot. Es una Revista que a més d'esser de Lluç, d'una forma elegant, no barroera, té preocupacions universals, com els ha de tenir tot cristià, i més en aquests temps tan moguts. Hem d'ajudar a escampar llum i no fum. ¿No és això lo que cercam?

Ací, als amics amb qui parl, els he fet notar tot això. Crec que en el fons —i sembla incompreensible— lo que no volen es mallorquinisme. S'estimen més vulgaritat que dignitat i jo crec que cal triar i definir-se, perquè les dues coses al mateix temps no poden esser. Però a Mallorca hi ha molts possibles subscriptors, encara.

M. C.
(Sa Pobla)

A propòsit d'uns articles de LLUC

Sr. Director de LLUC

Vull referir-me especialment al número del mes de juny que em va agradar força. Em vaig com-

plaure molt amb el treball de Josep M. Palau i Camps sobre el «Keukenhof» i les dues fotografies que l'acompanyen. La meua muller que és una entusiasta de les flors, i que es passa moltes hores —quan les té disponibles— arrançant el petit jardí de casa, ha quedat entusiasmada amb aquest article i diu que se'n recordarà molt de temps. No cal dir que el treball de Miquel Dolç sobre el poeta tarragoní Joan Antònio i Guàrdias també m'ha agradat; un gran poeta de les nostres terres potser poc reconegut avui dia, però, tal com diu l'il·lustre col·laborador de LLUC, la seva obra literària durarà sempre. I finalment el treball de mossèn Miquel Julià, **Poble i Església** mereix un gran elogi, sobretot les següents paraules: «Seria llastimós que afegíssim als chettos de jueus —en bona hora superats— i gitanos, el chetto dels andaluços! Els qui venen a viure a Mallorca tenen dret a ser mallorquins i germans en la mateixa comunitat cristiana i això no s'aconsegueix amb un simulacre de castellanisme per part nostra, sinó amb un mallorquinisme goixant i ben viscut de part de tots».

Encertades i nobles paraules que convindria meditar!

R. R.
(Barcelona)

Sumari

Correu dels amics	1
Un problema de cultura, per Miquel Gayà	3
El pensament pròxim de Pau VI, per Octavi Saltor	4
Les Piràmides d'Escandinàvia, per Josep M. Palau i Camps	6
La festa de Cantonigròs: Parlament del Dr. Francesc de B. Moll i Casanovas	9
Apunts en ritme de hai-kai, per Llorenç Vidal	11
En Xino, per Miquel Ferrà Martorell	13
A la ciutat dels llibres	15
La funció social de l'educació, per Gabriel Janer Manila	17
Art. La ingenuïtat de Miquel Rivera Bagur, per Guillem Morey	20
El món i la bolla	22
Rosa dels vents	24

PORTADA:

El suburbi de La Vileta, vora Palma. Oli de Miquel Rivera Bagur, pertanyent a la col·lecció del Dr. Stolla de Colònia (Alemanya). Vegeu, en aquest número, un estudi del pintor mallorquí.

(FOTO: JERONI JUAN TOUS)

LLUC

Revista mensual

Any XLVIII - Núm. 571 - Octubre 1968

Direcció i administració: Pau, 3 - Palma de Mallorca

Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS

Director religiós: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.

Subdirector religiós: GUILLERM CELIÀ, M. SS. CC.

Secretari: MIQUEL GAYÀ

Administració: JACINT RODRÍGUEZ, M. SS. CC.

Subscripció: 150 ptes. anuals

Estranger: 200 ptes. anuals

Preu de l'exemplar fora de subscripció: 20 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

GALLETES QUELY
I CAN GUIXA
NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Fàbrica de Licors

Antoni Morey

LA BORSA DELS LICORS

Sant Josep, 15 - Tel. 69 - Binissalem

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358

PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL-LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgics per a la Santa Missa i
Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPADENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

Un problema de cultura

Crist es referí a una sabiduria dels homes als quals era amagada una altra sabiduria profundíssima de Déu, mentre que aquesta en ocasions és revelada als qui, segons la mentalitat humana, són tinguts per ignorants. Dues sabiduries, en efecte, que es distancien l'una de l'altra com dos pols en els punts més extrems.

Certament, un pot atènyer aquest altíssim saber de Déu sense que li calguin gaire coneixements humans; més, és precis anar amb compte, puix que una interpretació tota literal del text ens podria dur a aberracions ensuperbides.

L'Església, dipositària única i exclusiva de la doctrina moral, en massa ocasions ens indica com és una obligació de tots el promoure no solament qualsevol progrés material a favor dels homes, sinó també tot enaltiment cultural a favor de les intel·ligències.

Segons aquests postulats, no ens és lícit d'adormir-nos en la peresa i la indolència, sinó que fins en allò que atany la societat i l'Església devem aprofundir tant com puguem en el coneixement de les ciències i la cultura.

L'Església vol i deu assentar-se sobre bases humanes per empeltar-hi les coses de Déu. Una església que s'accontentàs en les situacions fetes, instal·lada en la rutina, seria infeel a la seva missió que és de vetllar i pregar. Sempre, en la mitja nit del món, haurem d'estar atents al crit de l'Espòs —Crist Jesús—, al qui, com verges prudents, les nostres intel·ligències desvetllades deuram sortir a rebre'l.

En la nostra circumstància concreta, l'Església —tots els seus membres— devem ser feels en un total desvetllament humà que es tradueixi en promoció de la nostra cultura en tots els seus aspectes, sense oblidar els que afecten la nostra idiosincràsia com a poble que els segles i els esdeveniments han modelat i configurat.

Això ens duria a múltiples consideracions referents a la nostra vernaculitat —no podem ser autènticament patriotes sense sentir-nos profundament vernacles—, i obligaria a molts, naturalment, a una forçada revisió de certs esquemes mentals. Per exemple, aquesta ja massa allargassada indolència quant a acceptar l'ús del mallorquí com a llengua de la nostra litúrgia. Hi ha qui creu que això està bé per als nostres pobles

rurals o per a certes misses matineres de la ciutat per a les quals es suposa una assistència de vells i gent marginada de la societat, que no entenen el castellà. És un absurd. Perquè el vernacle no s'ha establert per a esser entès, sinó per a esser viscut. Cal que alabem Déu amb la llengua del nostre viure diari, àdhuc amb la llengua amb què l'ofenem i el blasfemam. La llengua dels nostres pecats en ser transformada en llengua d'alabances divines es torna Sagrament de la Llengua, com el pa àzim dels dies de la misèria i l'esclavitud, en dur-lo a l'altar es torna Sagrament del Cos de Crist. La llengua de la nostra pobresa s'associa així el concert i a l'acció de gràcies que comença en aquest món i es completa en la glòria dels àngels i dels redimits del cel.

Comprenem molt bé aquesta resistència de tants a usar el mallorquí. Hi juga un fenomen extranyament curiós i lamentable. Una xarxa de subtil ensuperbiment inconscient pel qual alguns creuen —pretenen creure!— que aquesta «llengua pobra» és indigna de l'altar, quan la realitat nua i pelada és que els fa vergonya confessar que no la dominen culturalment o potser ni la saben llegir amb correcció. M'estic adonant que les meves paraules poden constituir ja una ofensa, quan no entra precisament en el meu ànim el molestar ningú. La veritat és, però, que no sé com dir-ho per no ofendre i al mateix temps dir-ho amb paraules que m'entenguin. Puix existeix una obra de misericòrdia que és ensenyar els ignorants, i ensenyar és dir la veritat. Si tots tinguéssim una profunda humilitat per considerar de cara a Déu i a la nostra consciència aquests punts de reflexió —la urgent necessitat de no adormir-nos en els nostres esquemes mentals, sinó d'ampliar-los i aprofundir en ells—, potser podríem posar-nos en el començament de moltes transformacions. Ara que el jovent d'avui ens dona mostres del seu esforç per conèixer i estudiar l'idioma del país, caldria ja d'una vegada deixar postures anacròniques i obrir els ulls. I abandonar l'analfabetisme d'una pseudo-cultura que pretén de passar per cultura despreciant olímpicament —quina actitud més poc científica!— la llengua que parlam i rumiam en els replecs més íntims del nostre subconscient.

Miquel GAYA

el pensament

per Octavi SALTOR

Potser seria més idoni dir-ne: l'ideari. Però com que el text al qual anem a referir-nos és un text indirecte, que no respon a un disegni deliberat, ni a una sistemàtica preestablerta, creiem que escau millor aquell altre títol a les reflexions que ens suscita la lectura, en l'edició original de Fayard els **Dialogues avec Paul VI**, del membre de l'Acadèmia Francesa i auditor seglar del Concili, professor Jean Guitton.

Fins a quin punt aquests col.loquis, aparentment expontanis, tinguts a Roma entre l'actual Pontífex i el famós intel.lectual i teòleg laic francès, responen a una literal autenticitat, és cosa que, almenys a estones, no queda massa clara. Però el sol fet de l'aparició del llibre, sense repulsa, ni rectificació, vaticanes, confirmen que, si més no, l'esperit del Pontífex, el seu pensament contemporani, resulten espillats sense deformació i amb una interpretació no desmentida.

Aquest fet és, al nostre entendre, d'una importància extraordinària; per mantes raons, que voldríem compartir amb els lectors de la revista LLUC. Una d'elles, és la rellevant formació intel.lectual de Joan Bta. Montini, a través de la diversitat, àdhuc heterogènia, dels temes, temporals o sacramentals, d'aquestes converses. Una altra, l'ansia del Papa vigent per atansar-se i comprendre les realitats del món d'avui, sense defugir-ne cap; però amb una prudència responsable que ens arriba a commoure, i que constitueix un autèntic i suprem exemple moral.

Tot el conjunt d'aquestes digressions, on els papers de l'interlocutor alternen amb les de l'il.lustre entrevistat, i que ocupen 350 pàgs., arrodoneix una figura i configura un pensament. Es més: gosàriem dir que ningú no pot vantar-se de conèixer-los (pensament i figura) si no ha resseguit minuciosament aquests «dialogues» on la intimitat mental, vastíssima i corprenedora, de Pau VI, ens és revelada, dins una proximitat que sovint ens esborrona i sempre ens admira. Sembla que Guitton hagi, a moments, auscultat, com un metge en exploració o com un confessor en

audiència, l'ànima estremida i lluminosa del Pontífex.

Salvant les distàncies i fent-nos perdonar per endavant la comparança, diríem que Guitton ha posat el cap damunt del cor del Pontífex, com Sant Joan el posà, en el curs del Sant Sopar, damunt el del Salvador; en aquell episodi que inspirà al nostre Mossèn Cinto el seu meravellós poema, únic en el món, en honor de l'Eucaristia, **Lo somni de Sant Joan**. Tanta és la fidelitat intencional i representativa amb què són recollits els glatits interiors del Vicari de Crist en l'hora crucial que li ha escaigut de veure i de presidir.

Molt atinadament, aquests «dialogues» vénen epilogsats amb un minucios treball de Nello Vian, que comprèn tota la bio-bibliografia de J. B. Montini fins a 1966. Treball verament exhaustiu, que ens dóna la magnitud intel.lectual d'aquest infatigable periodista i apòstol social, que compta per milers les seves aportacions doctrinals o pràctiques, religioses o seglars, polítiques, artístiques, literàries, ètiques, en conferències, allocucions, articles, en un veritable vertigen productor, que la seva elevació al Pontificat minvà i densificà lleugerament.

Aquest aspecte, el de les opinions de Montini sobre temes tan diversos, i de la seva cultura prodigiosa, és, potser, poc conegut del món que no és italià, i que l'ha conegut només en el secretariat de Pius XII, en la seva acció pastoral a Milà i en la sobirana ondulació de la seva tiara. Però en la vida pública italiana, eclesial i civil, la proliferació de les actuacions de Montini arriba a marejar el lector que ara la descobreix, com nosaltres, en l'expandida dimensió del seu activisme inimitable.

Es llegint aquests «dialogues» que ens expliquem, potser més que de cap altra manera, o per cap millor raó, la predilecció de Pius XII vers Montini, fins a vincular-lo al seu pontificat d'una manera literalment històrica, i fins a confiar-li, finalment, qui sap si d'una faisó providencialment imprevisible i imprevista, la mitra milanesa, on Pau VI pogué fer

pròxim de Pau VI

un aprenentatge utilíssim de la seva actual Jerarquia màxima dins l'Església.

Quan Guitton li recorda una frase cabdal de Bergson, filòsof creient, en el seu darrer misatge, Pau VI respon: En efecte. Cal fer (es refereix a l'acció del post-Concili) un esforç suplementari, un sacrifici, una oblació. Heu's ací ço que hi ha de tràgic en aquest moment de la història. I afegeix: Hom pot dir que el Concili ha estat un crit, una crida, una profecia perquè la humanitat faci aquest esforç. Al codi estricte de les soles esperances terrenals, ha oposat l'himne de la veritat i de l'esperança cristianes. Al signe de l'ateïsmo i de l'egoïsmo, ha oposat el signe de Déu i de l'Amor. Es tracta, doncs, d'una qüestió vital per a la humanitat. O superar-ho, o sucumbir.

Sovint, Pau VI manleva textos a l'Antic i al Nou Testament. Unes planes més avall de les frases suara transcrites, i ja gairebé entre les últimes dels «dialogues», el Papa acut, per definir el seu pensament, el seu alliconament, a la famosa epístola de Sant Pau als romans: els sofriments d'aquest temps no són res al costat de la glòria esdevenidora que ens serà revelada. La creació sencera sospira i sofreix dolors d'infantament. I si esperem el que no veiem, sabrem sentir-ho venir amb perseverància.

Moltes convulsions post-conciliars; moltes desorientacions circumstancials del que en podríem dir reajust de les consciències, àdhuc jeràrquiques; molts reculs i avenços desacompassats en aquesta etapa de la vida de l'Església i de la història del món; moltes decepcions prematures en la cristallització dels fruits del Concili, vénen, certament, explicats, per aquelles paraules profètiques de l'Apòstol. Com si el Sant Pare, eixint al pas de retrets, explícits o implícits, no sols no en defugís la realitat dramàtica, sinó que n'acceptés, amb realisme de vident, la justificació ocasional o temporal, mentre els afronta i depassa amb aquella lúcida Veritat que la tradició bíblica de la Fè ens fa arribar de tan lluny, alhora que amb una analogia tan profícia.

Moltes altres cites podríem fer d'aquest llibre, que tenim marginades en el nostre exemplar: la devoció poètica de Montini per Verlaine, després del Dant, per exemple, i que tradueix, en un vers sublim, la intimitat psicològica de l'elegit per a Vicari de Crist: «l'extase et la terreur d'être choisi»; les seves preferències artístiques, aplicades en detalls d'adaptacions vaticanes, sobretot en la capella particular del Papa; la consciència creadora de l'amor humana, en relació amb actituds que després han estat concretades en l'encíclica **Humanae vitae**. Però l'espigolar totes aquestes vessants del pensament pontifici convertiria en un assaig aquestes notes.

Les acabarem dient que, segons Pau VI, les estructures mecàniques i burocràtiques funcionen perfectament (millor diríem, poden funcionar a la perfecció, perquè hom ha trobat ja tots els mitjans idonis). El que no funciona, encara, diu severament el Papa, són les estructures humanes. Dins la nostra mesura humana, que diria el nostre Maragall, de creure i esperar, cal a tots una voluntat col·lectiva, fraterna, de marxa renovadora, superadora, en el món. Aquest ens sembla, és el nostre deure, a nivell del disseny explícit, persuasiu i imperatiu, del Vicari de Crist...

Dos llibres nous de Joaquim Ventalló:

- LES ESCOLES POPULARS
AHIR I AVUI
- L'EDUCACIÓ COM A FONAMENT DEL RESPECTE ALS DRETS HUMANS

Dues obres d'una actualitat màxima

Les Piràmides d'Escandinàvia

per Josep M. PALAU I CAMPS

Sabem que institucions i cultura no són patrimoni exclusiu d'uns països o d'unes latituds determinades però a vegades les coses ens són presentades de tal manera que un es fa la falsa idea de que, mil anys enrera, per exemple, no existia altra cultura que la mediterrània. Hom ha sentit parlar, és clar, de la vella cultura xinesa, o bé de l'antic Egipte amb tota la seva lletania de Dinasties, encara que potser, d'una manera vaga. Però i al Nord? al Nord d'Europa vull dir. Estem tan avesats a veure els «vikings» de pel·lícula que sembla que tots hem arribat a la conclusió que al Nord, fora del gel i el fred, no existia res, que aquella gent, si del que les pel·lícules ens donen s'en pot dir gent, eren una colla de pirates selvatges amb banyes al casc, cabelleres i barbes rosses i brutes i vestits espellifats. Encara que hi ha qui assegura que arribaren a Amèrica abans que Colom però d'aquesta tesi no se n'ha arribat a assabentar ni el noranta per cent dels que tenen el títol de «batxiller» a la butxaca. I això no obstant, al llunyà Nord hi hagué una cultura i, segons sembla, no pas de les de pa-amb-oli.

Una vegada, era un diumenge, vaig tenir l'oportunitat de visitar Upsala. Quan em varen invitar a anar-hi em va fer molta il·lusió i la visita no em va defraudar gens ni mica. Realment valia la pena, o potser ho hauria de dir en present? Tothom, crec jo, ha sentit parlar d'Upsala o, almenys, de l'Universitat d'Upsala, la vida de la Ciutat sembla concentrar-se al voltant de la seva universitat ja des de la fundació de la mateixa l'any 1477. Avui l'Universitat està instal·lada en edificis construïts a finals del segle passat, que posseeix la biblioteca millor de tot Suècia amb més de dos-cents cinquanta mil volums, entre ells uns set mil manuscrits el més interessant dels quals és el *Codex Argenteus*, traducció dels quatre Evangelis feta pel bisbe

Ulfilu que ha servit de base per a l'estudi de l'antic gòtic.

Linneu, el pare de les modernes Ciències Naturals va residir a Upsala i, en el Jardí Botànic la Ciutat li ha dedicat un monument. A la banda Oest de la Ciutat hi ha el cementiri, un cementiri pràcticament rodejat de cases i que té tot l'aspecte d'un gran parc, l'existència de grans arbres, sobretot castanyers, i l'absència de nínxols, car tots els enterraments són fets a terra, dissimulen tant el cementiri que, si no fos per les esteles, en les quals sol figurar, tan sols, el nom del que jeu el son etern amb les dates de naixement i mort, un no creuria pas trobar-se en un cementiri.

Upsala havia estat la residència dels reis de Suècia que l'abandonaren per instal·lar-se a Estocolm, però segueix éssent la capital religiosa del país car l'Arquebisbe Luterà hi té la seva residència. A la catedral, varies vegades incendiada i reconstruïda, es conserva l'urna de plata del rei Enric IX, anomenat El Sant, patró de Suècia i hi ha les tombes del rei Gustau Vasa i de les seves tres mullers i també la del naturalista Linneu.

El riu Fyris-A divideix la ciutat en dues parts quedant a la banda dreta del riu la part vella edificada damunt una sèrie de turons i, per a mi, la més interessant.

Just a tocar la ciutat vella hi ha tres pujols, d'una alçària potser d'una vintena de metres que, per les dades que han aportat a la història són coneguts amb el nom de les piràmides Escandinaves. Segons la llegenda, aquests pujols eren les tombes dels déus Odin, Thor i Freya. En l'actualitat, han estat parcialment excavats i, realment, hom ha trobat que es tracta de tombes, d'enterraments de grans personatges però no pas de déus; es tracta, segons les investigacions i les dades que les excavacions han aportat, de les

Les Tres Piràmides d'Escandinàvia. Les tombes dels reis Aun, Egil i Adils avui en procés d'excavació a Upsala. (Foto: S. Walther).

tombes dels reis Aun, Egil i Adils. Sembla que aquests enterraments daten del segle VIè i han donat una gran quantitat d'armes i altres utensilis de l'època així com esteles corresponents a altres enterraments quasi totes adornades de dracs o serpents gegants i amb inscripcions rúniques que avui poden ser correctament desxifrades.

Es té notícia de l'existència d'un temple pagà corresponent a la mateixa època, però per ara sembla que no s'ha pogut encara localitzar el seu emplaçament.

A l'altra costat de la carretera que avui passa a tocar les Piràmides Escandinaves es troba un altre pujol on, i en la mateixa època dels enterraments dels quals acabam de parlar, s'administrava la llei i la justícia, és el *Tingshögen* i és el testimoni de què, amb anterioritat a altres contrades de Suècia, i d'Escandinàvia en general, una cultura floria ja a Upsala, a la ciutat que, més tard, es faria conèixer per la seva Universitat. Potser d'això en podríem dir tradició cultural.

L'antiga catedral de l'Arquebisbe de Suècia es troba, també, a aquesta part de la Ciutat. Es,

potser, l'església més antiga de tot Suècia i l'Arquebisbe la convertí en la seva Seu ja l'any 1164. Fragments de pintures es poden veure també en el sostre de l'església i entrant, a la dreta, es conserva, encara, el tron de l'Arquebisbe que, més endavant, fou usat també com seient nupcial. Una làpida al trespol diu que allà fou enterrat, en temps més recents, és clar, Celsius l'inventor del termòmetre amb escala centigrada.

Encara, al segle passat, i el dia 18 de Maig, s'acostumava a passejar pels camps una processó portant les relíquies de Sant Enric per implorar, per la seva intercessió, la concessió d'una bona collita, després l'urna contenint els ossos del Sant, era posada damunt el catafalc que encara podeu veure al centre de l'església i tenia lloc una funció religiosa com a continuació de la processó.

Pirop del *Tingshögen* que ja hem esmentat, existeix un altre vell edifici, amb terrassa porticada, tot ell de fusta i excel·lentment conservat. Es tracta d'un restaurant, però no d'un restaurant qualsevol. Ací podreu assaborir la carn preparada segons una vella recepta de cuina sueca

que, segons es diu, data del segle XIVè i que la família del propietari del restaurant —car l'establiment ha passat de pares a fills durant centúries— guarda com un tresor i en serveix el secret. En aquest restaurant, que es diu *Odinsborg*, potser en homenatge al déu Odin, podreu també assaborir la vella cervesa dels *vikings* i de la mateixa manera que ho heu vist fer a uns tals personatges en les pel·lícules de les quals suara parlàvem. Es una vella fórmula en la qual els ingredients principals són el lúpul i la mel. Us serviran aquesta classe de cervesa dins unes banyes monumentals, però no per això menys verídiques, amb cèrcols de metall i dues petites bolles per tal que es puguin aguantar damunt la taula, al metall dels cèrcols hi campegen inscripcions amb noms de reis... que voleu més? Ara que haureu de beure amb compte, avesats a recipients més moderns és una mica difícil passar el líquid de la banya a la boca sense que se'n perdi gens.

Dins la *Riddarsalen* del restaurant, o sala dels cavallers, el propietari hi ha reunit una bella col·lecció d'objectes procedents de les properes excavacions o bé trobats pels voltants d'Upsala. Dés de les destrals de pedra del neolític fins les curtes espases dels *vikings* en tot semblants als glavis romans pel tamany, vestigis d'un llunyà passat que ens parla de l'antigor d'una nòrdica terra. En una cambra més petita hi figura una bella col·lecció de recipients antics: mesures per a líquids o grans, plats, taces, olles, belles àmfores i gerros tots d'estany curosament arrengrerats a les parets. Encara que segons els científics els híbrids no es reproduïen, no ens sabria gens de greu que aquest híbrid de restaurant i museu es reproduís, especialment per les nostres latituds. Potser tots plegats hi guanyariem.

Si per atzar us trobàssiu a Suècia no ho dubteu, anau a passar un dia a Upsala, bressol de la cultura nòrdica.

L'església d'Upsala, del segle XII, que des de 1164 fins a la fi del segle XIII va ser la catedral arquebisbal de Suècia. (Foto: S. Walther).

LA FESTA DE CANTONIGRÒS

S'ha celebrat per darrera vegada a Cantonigròs el concurs literari que durant vint-i-cinc anys ha animat, pel mes d'agost, aquell bell indret muntanyenc. Això de «per darrera vegada» no significa un fracàs, sinó tot el contrari: un augment de força que obliga a deslligar del lloc originari un certamen que per la seva importància, més gran cada any, requereix una major amplitud i una llibertat de moviments que li permeti d'arribar a totes les contrades de llengua catalana.

Efectivament, hi ha el projecte que d'ara endavant aquest concurs deixi d'esser estacionari i es converteixi en itinerant: cada any se celebrarà en una comarca diferent, la qual cosa li donarà més eficàcia i farà que hi participin massivament i amb més interès les persones i les poblacions de la nostra terra.

Aquest darrer any de Cantonigròs ha coincidit amb el centenari de Pompeu Fabra i ha estat ocasió que la festa fos dedicada al gran Mestre de la llengua literària moderna. També ha donat motiu a un homenatge als iniciadors i mantenidors d'aquest certamen. L'homenatge s'ha fet amb participació de tots els Països catalans. Francesc de B. Moll va ser l'encarregat d'oferir-lo en nom de tots, i ho féu amb el parlament que ací transcrivim:

Parlament del Dr. Francesc de B. Moll

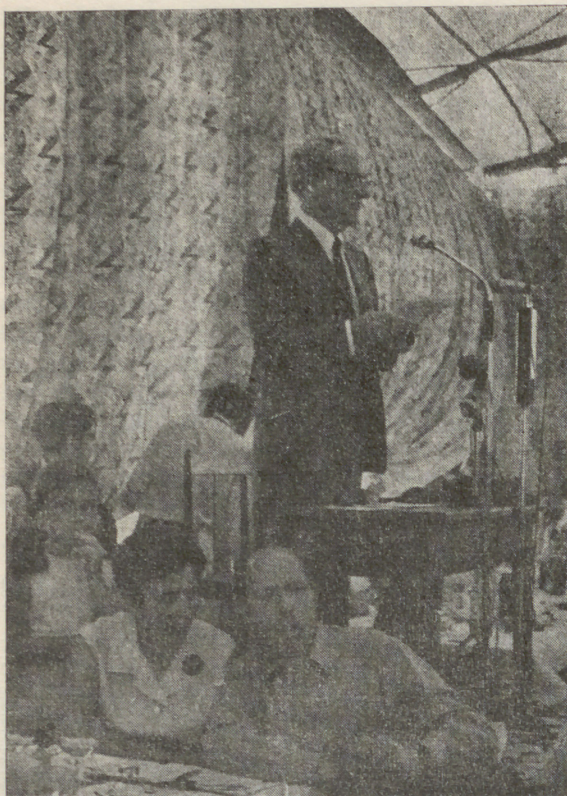
En aquest aplec d'avui a Cantonigròs, vint-i-cinquena festa anyal de la literatura catalana de postguerra, celebrem les noces d'argent d'una iniciativa feliç i d'una coratjosa realització, admirable per la virtut —tan rara— de la constància. Una persistència de vint-i-cinc anys de retrobar-se en un mateix lloc les mateixes persones del primer any i moltes més en els successius, vencent les dificultats de la distància, de l'isolament, de la dispersió i de la vigilància —no precisament dels àngels de la guarda—, és una prova categòrica de la força espiritual que ha animat indefectiblement els iniciadors i continuadors d'aquesta organització que ja fa història i que serà recordada sempre més com a fita important del recobrament cultural de Catalunya.

D'avui endavant, aquesta organització passarà a unes altres mans, segurament tan amoroses i vigoroses com les que fins ara, amb tant d'amor i de vigor, l'han mantinguda. Em sembla que el canvi d'orientació que es té en projecte, lluny d'esser un signe de debilitat, representa una crisi de creixença, en virtut de la qual el Cantonigròs de Collsacabra es multiplicarà en una fillada abundosa, i cada any naixerà un nou Cantonigròs, i podrà sorgir-ne un a Girona, i un altre a Lleida, i un altre a Gandia, i un a Menorca, i un a Perpinyà: tants Cantonigrossos com anys duri i es propagui la consciència d'unitat dels Països Catalans.

L'ideal seria que, en l'esdevenidor, l'organització d'aquests certàmens no fos obra d'una sola comissió permanent, sinó de tantes comissions com localitats que patrocinessin la festa; i millor si la comissió local de torn es trobava sempre

El Dr. Francesc de B. Moll durant el seu parlament

assistida moralment i materialment per totes les poblacions de la nostra terra, de manera que el dia de la festa literària tot el país se'n sentís participant i es considerés presidit, un dia en l'any, per la capitalitat espiritual d'aquella ciutat, vila o poblet on radiqués l'adjudicació dels premis.

Això significa que tots els catalans ens hauríem de sentir membres vius de la comissió organitzadora del Cantonigròs de cada any: una comissió d'abast nacional, formada de milers de persones disposades a oferir a la comissió executiva tota mena d'assistències en iniciatives, en subsidis i en encoratjaments.

En aquest moment de fer el canvi de guàrdia, no podem deixar de reconèixer l'eficaç i valuosa actuació de l'equip inicial. El millor premi que podem oferir-li és un certificat d'adhesió i una promesa de continuïtat. Aquest oferiment és el que tinc l'encàrrec de fer en nom de molts centenars de simpatitzants. Quan em demanaren que me n'encarregués, m'hi resistia, perquè crec que un homenatge tan extens i tan significatiu hauria d'esser ofert per una persona més qualificada. Però les meves objeccions van esser invalidades per una indicació que vaig considerar fundada:

convenia que oferís l'homenatge una persona que representés totes les terres catalanes; i en aquest aspecte, potser sí que tinc una certa capacitat, pel fet d'haver agitat durant molts anys com una bandera el diccionari «català-valencià-balear». No és que m'agradi aquest nom, del punt de vista científic: és confusionari, inexacte, incomplet per voler esser massa complet; però jo no el vaig posar: el vaig trobar fet i no vaig poder mudar-lo. I aquest nom tan poc agradós, fet i fet ha resultat un encert d'ordre pràctic: ha aconseguit incorporar a una obra de catalanitat total les grans regions insular i valenciana, i ha demostrat que, en definitiva, tot el que és valencià o balearic és català, del moment que pot reunir-se en una única i mateixa obra de conjunt, com en una arca d'aliança dels països catalans.

La missió del Diccionari català-valencià-balear envers de les regions insulars i meridionals ha estat d'ensenyar als balearics i als valencians que era possible d'ajuntar en una mateixa caixa els tresors de llur parlar i els de Catalunya, i que la moneda lèxica de cada regió tenia curs legal a qualsevol altra contrada; demostrar que, com més valencians o més mallorquins siguin per la depuració de la llengua pròpia, més acostades es trobaran les Illes i València amb el Principat, com ensenyava Pompeu Fabra. En la predicació d'aquesta doctrina m'he esforçat prop de mig segle seguint les petjades dels mestres Marian Aguiló i Antoni Maria Alcover. I per aquest fet sí que he cregut que podia acceptar l'encàrrec, honrós i plaent, d'oferir l'homenatge als promotors i mantenidors dels premis de Cantonigròs.

L'expressió material i visible d'aquest homenatge és el cedulari d'adhesions, que serà format d'alguns milers de cèdules, però que en aquest moment no està enllestit, perquè s'ha hagut d'arreglar en un temps escàs i poc propici com són els mesos de primavera i d'estiu.

El cedulari assolirà indubtablement un gran volum. Per a fer-ne el lliurament simbòlic, ja que no es pot fer d'una manera integral, faré a mans de la Comissió, representada en la persona de Joan Triadú, tres cèdules que expressen l'adhesió de les tres grans regions: la de Ramon Aramon i Serra en nom del Principat, la de Joan Fuster en nom del País Valencià, i la d'un tal Francesc de Borja Moll en representació de les Illes.

Acceptau aquest present com a símbol de la gratitud de tot un país per la vostra generosa activitat de tants anys i com a auguri d'una futura col·laboració de tothom en la tasca de donar als premis de Cantonigròs un caràcter viatger, que serveixi per a fomentar la coneixença mútua i la comunitat d'inquietuds entre totes les terres catalanes.

LLORENÇ VIDAL:

apunts en ritme de hai-kai

*In tre versetti
tutto un poema, e, forse,
tutta una vita.*

MARIO CHINI

1. LA CAMARGA

A la memòria de Maria Antònia Salvà

Vent i aridesa,
i els arbres que sospiren
per tu, Mireia.

2. PARTORELLA

Ompli el teu càntir
al torrentó que corre
de salze en salze.

3. L'ESGUARD

Tos ulls, quan miren,
són un gorg blau que raja
només silenci.

4. LA PARAULA

...I dir «poema»
és dir que som encara
germans de l'aigua.

5. * * *

A Pau Fornès

Els teus dibuixos
són àgils vols de ploma,
cascavells d'aura.

6. * * *

A Joan Gibert

Cada silenci
que pintes a la tela
és una angoixa.

7. EL CAPVESPRE

Hora de vespres:
floreixen de bellveures
els antics claustres

8. LA POESIA DE ROLANDO A. VEGA

Quetzal de plomes
noves, ta poesia
pluja és de bàlsam.

9. L'ESCOLA

(Paràfrasi de Mario Chini)

Dins una escola
tot un poema. A voltes
tota una vida.

10. CALA FIGUERA

Al meu germà

Entre les penyes
una negror sabàtica
remou les ones.

apunts en ritme de hai-kai

11. XAUEN

A José Vargas

Ombra sagrada
d'un poble que somnia
cels de poema.

12. VORA UNA MESQUITA

Dins tu respira
una de les mils cares
del Déu sens forma.

13. RAS EL MA

Jaç de roselles,
flaire d'almesc silvestre,
i, al fons, angoixa.

14. TETUAN

A Malik Abidin

Ciutat encesa,
tens ulls plens de nostàlgia
a l'horabaixa.

15. CAMPS DE BATALLA

Neixen blateres
allà on ahir sembràreu
sang i metralla.

16. LLUNYANIA

A Enric Arbós

Lluny, a l'ermita,
els salms es fan rosari
d'alfabiguera.

17. A RABINDRANATH TAGORE

Sanglot de càntir
és el teu pas angèlic
vers el Déu únic.

18. GERMANOR

Et sé pacífic,
amic i amant dels cactus,
ardent de vida.

19. RAMAKRISHNA

El vol volares
dels místics, auell índic
ungit de sàndal.

20. LES RELIGIONS

Són rius que corren
a un mateix mar santíssim,
fet de silenci.

21. EL RECORD

Jo aram nostàlgic,
sentia angoixa... i ara
sent alegria.

22. FOC-VIDA

¿Serà un presagi
el foc que endevín sempre
als teus ulls d'alga?

23. TARDOR DINS DE MI

Com vella alzina,
esqueixa'm, una a una,
totes les branques.

i 24. DATA

Aquí Mallorca.
Any mil-nou-cents i busques,
i solitari.

Dibuix de G. Sabater-Vives

En Xino

per Miquel **FERRÀ MARTORELL**

—Xino! Tresca-llosques!

Els nins ho tornaren a dir. Una vegada. Després una altra. I una altra. Eren veus primes i cantarines. En Xino aixecà al cap. Tenia els ulls petits i cansats. Però no hi havia odi al seu rostre. Romangué impassible, sa cara plena de rues. Només les galtes eren rodones i estirades. Entorn a sa vellor hi havia mitja dotzena d'atlots malcriats que reien sorollosament. Petites rialles nirvioses. En Xino va tornar a la seva recerca de llosques de xigarreta.

«Els homes pensen en la dolentia dels seus enemics. Però ningú és dolent. I tampoc ningú és massa bo. Devant mi només hi ha infants. I ja ho diu el proverbi: Mal d'altri, rialles són...».

En Xino amollà una rialleta. Era un home expert en monòlegs. O en aforismes de solitari. Els infants seguien allà devora. Uns sense res als peus. Altres calçats amb espadenyes. Vestits amb robes que no encaixaven damunt el penjador dels seus ossos. Massa grosses o massa petites. Teixits sense color i cuiros a l'aire. Aire calent perquè era l'estiu. En Xino aixecà altre vegada el cap. Una pedra havia vingut a caure prop d'ell. Ara, hi hagué alguna cosa viva dins la seva mirada.

Agafà una pedra amb sa mà dreta i aleshores, tots els nins prengueren correguda.

—Xino! Tresca-llosques! Mort de fam!

—Pocavergonyes! Malcriats!

Aixecà el seu braç esquelètic. Rossegà ses cames. De sa gargamella oxidada va sortir de nou l'insult, aquesta vegada en veu baixa, sols per convèncer-se a ell mateix.

—Pocavergonyes! Malcriats!

«Pareix que ningú està d'acord amb la meua soledat. I no comprenen que jo son un arbre vell. La gent em vol combatre la meua calma, el meu aïllament, la meua pau i la meua misèria. Ho veig dins tots aquests ulls borinadors. Aleshores me'n record. Entorn a mi viuen altres homes estirats per una vida absorbent i en la qual volen que jo participi. I les seves preguntes es repeteixen. Al carrer, al mercat, a la carretera... I jo ja no vull ésser com ells... Ja sabeu que qui va amb un coix, al cap de l'any ho són tots dos!».

En Xino donà per acabada la recerca de llosques. A la nit fumaria una bona pipa. Aquesta pipa que tenia amb boquilla de canya i cassoleta de fang cuit. Aleshores, En Xino carregà el sac ple de pedassos, papers i qualche botella i co-

mençà a caminar. Ja tenia fam i el dinar estaria a punt. Si després de tot era tan senzill. Mirà a un cap i a l'altre abans de passar el carrer. No es fiava ja de les seves comes. Passaren un parell de cotxes diumengers cap a la platja. El fi de setmana de les formiguetes laborioses. En Xino riu. Automòbils que passen volant. No es pot perdre el temps pel camí. Hi ha que aprofitar al màxim aquesta vida d'oci que comença el dissabte decapvespre i acaba el dilluns dematí. Llavors, pobre gent! Una altre cop a la suor i a la bilis. En Xino es compatia del món. Arribà a l'altre banda del carrer i atravesà un trast pedregós. Els seus ulls malalts i humits cercaren entre les herbes. Va trobar una altra botella. Va seguir caminant. Va sonar una trompeta. Els murs d'un quarter. Per una de les finestres de la caserna de més prop hi sortia un fum espès i negre. Venia de les peroles. En Xino s'assegué a l'ombra d'una mitjanada i inmòbil com una pedra. Passà el temps. A la fi, un jove amb la cara mascarada guaità pel forat de la finestra.

—Eh! Vós! Padrí! ¿Voleu ranxo que sobra?

—Ja ho crec. Moltes gràcies!

En Xino obrí el sac i va treure un pot buid de sardines del cantàbric. Un pot rodó i gros. S'acostà a la finestra i va comparèixer el cullerot ple d'escudella de ciurons. Quan el pot estigué ple fins a vessar, En Xino mirà al soldat amb ulls d'agraïment. El soldat el contemplà mentres menjava.

—Padrí! Anau ben brut! Qualsevol dia vos menjaran ses mosques...!

—O En Xino les se menjarà a elles!— digué una altra veu de per allà dins.

En Xino callava i menjava. Aquella escudella del fons de la perola, mitja cremada, era pel seu paladar gastat, «boccatò di cardinale». El cuiner va desaparèixer entre els fums i En Xino tornà a sa intimitat. Els ciurons eren tendres i li havia tocat demés, un troç de xuia. Quasi no li quedaven dents però les seves genives eran a bastament fortes...

«Per què dimonis es posen tots amb mi? M'agrada viure d'aquesta manera. No vull que en tenguin compassió. Ni que em vulguin canviar. Ni que em mirin amb ulls de drama. Jo no som res de tot això. Visc solament. Un dia qualsevol

em moriré i això tampoc serà cap drama. M'agradaria que els homes fossen més indiferents...».

En Xino acabà el seu dinar sense perill de còlic. Seguí aleshores el seu camí. S'aturà un moment per veure les torres blanques del nou barri. Més enllà, trasts abandonats i carrers sense asfaltar. Són torres carregades de finestrons. Com a cases d'abelles. En Xino s'aturà, llavors, davant un edifici baix amb aspecte de magatzem. Parets de mitjà i teulada d'uralita. Un lletrero a la porta. *Champaña Mari*. El vell tocà un timbre. Comparegué un home amb una bata grisa.

—Què passa?

—Vos duc botelles.

—¿I saps que han davallat de preu altra vegada?

—Si. Ho sé...

—Idò a veure les botelles!

En Xino les tregué del sac una per una i les va anar posant als peus de l'home de la bata. Botelles verdoses de xampany, ara buides de festa.

—N'hi ha una que no serveix. Està rompuda.

—Bé. No la comptarem...

—Au! Vuit pessetes!

L'home del xampany havia tret una bosseta i posà unes quantes monedes dins la mà plena de calls d'En Xino. Aleshores, se'n tornà amb les botelles i tancà la porta. En Xino donà mitja volta i se'n va anar...

«Ah! Els doblers i el treball. Jo vaig treballar un altre temps. Fa segles. Però aleshores tenia les meves raons. Em vaig casar amb una dona qui era més alta que jo, robusta, guapa de cara, ben feta de cos... Jo tenia vint anys. I ganes de viure. No tinguérem infants. Un dia la vaig enterrar...».

En Xino anava caminant. La tarda seguia sol·lollada i càlida. Se tornà aturar. Una colla d'atlots, vestits de futbolistes, se disputaven una pilota d'una banda a l'altra d'un camp pelat. En Xino va desfer un parell de llosques de xigarreta, va estrènyer bé el tabac dins la casseroles de la seva pipa i després li prengué foc. Va xuchar una llarga pipada de fum espès i entremesclat. Llavors es va asseure. Seguia la pilota amb els ulls. I el galopar de les comes joves. Estava content. De sobte, la pilota va pegar al darrera de l'àrbitre i En Xino rigué. Rialles fresques. Obrint de pinta en ample la boca sense dents.

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

ALACIUTAT DES LLIBRES

William Faulkner:
MENTRE AGONITZO

Biblioteca A tot vent, 140
Ed. Proa. Barcelona, 1968

Ramon Folch i Camarasa, novel·lista amb una pila de llibres publicats, i llorejat —entre altres premis— amb el «Sant Jordi 1964», traductor competent d'Anna Frank, F. Candel, Carson McCullers, Norman Mailer, Graham Greene, Jacques Borel, Truman Capote i Ernest Hemingway, s'és acarat avui amb la versió d'aquesta novel·la *Mentre agonitzo* de William Faulkner, que Manuel de Pedrolo ha prologat extensament.

Per les notes biogràfiques que Pedrolo insereix en aquest pròleg, sabem que Faulkner, nat a New Albany (Mississipi) en 1897, passà a Oxford als cinc anys, on va criar-se, hi va fer els seus estudis i hi exercí les seves primeres activitats. De jove escriví poesies i es donà a conèixer com un excèntric local. Als vint-i-set anys publicà el seu primer llibre de poesia, *The Marble Faun*, visqué a Nova Orleans, tornà a Oxford i finalment passà a New York. Poc després, en 1926, publicà la seva primera novel·la, a la qual en seguiren d'altres sense gaire èxit. Fou al seu sisè llibre, *Sanctuary*, que hom es començà a fixar en ell: novament tornava a viure a Oxford on residí fins a 1957 en què passà a Charlottesville (Virgínia) per tornar en 1962 a Oxford on morí poc després.

Premi Nobel en 1950, arribà a un grau tant alt de fama i popularitat que avui als Estats Units es publica una revista exclusivament dedicada a l'estudi dels seus llibres i de la seva persona. La seva obra, no massa extensa, és reconeguda com «d'un pes específic considerable», bé que a l'hora d'esser-li concedit el Nobel no era encara prou reconegut ni en

aquell moment cap de les seves obres no estava en venda. Crítics i escriptor no anaven gens d'acord i calgueren anys perquè entre els retrets que se li feien i els seus mèrits reals s'hi interposàs un reconeixement clar de les seves virtuts literàries: els que es deriven d'haver aconseguit crear o recrear «una realitat punyent per la seva exactitud, per la seva veritat, en termes que trascendeixen tota literatura».

Mentre agonitzo, «una de les obres més reeixides i significatives» de William Faulkner, és una novel·la composta de cinquanta-nou monòlegs interiors, «complexa i fascinadora» al dir de Pedrolo, i on es palesen les preocupacions de l'autor «per uns problemes de raça, de formació, d'ambient i, sobretot, el Faulkner adolorit pel xoc constant de la criatura que comença la seva vida. ja al seu aprenentatge d'home o de dona i es desenvolupa en un món que li va retallant les il·lusions, que el cenyeix i prova d'anihilar-lo, per bé que la batalla, amb els seus alts i baixos, i amb més desfetes que no pas victòries, s'allargui fins a la maduresa i, de fet, àdhuc fins a la mort».

«Faulkner —segueix dient Pedrolo— és un autor angoixós i angoixat», i afirma que «sense una preocupació pregonada, sense un amor per la criatura que s'amaga sota l'actitud fustigadora i sarcàstica, l'obra no hauria estat escrita. Ni aquesta ni cap que sigui vàlida». «Tota la seva —són els mots finals del prologuista— és un cant a aquesta endurança, a la resistència d'allò que en tots nosaltres hi ha de millor contra les pressions a què contribuïm inevitablement com a membres d'una comunitat que ens fa víctimes d'un desencís col·lectiu. Si accentua la duresa del món i la seva brutalitat, deu ser perquè l'impacte sigui més fort i, per tant més profitosa la reflexió que de nosaltres, i d'ell mateix, espera».

Hem d'agrair a l'editorial Aymà, de Barcelona —que tan interessants serveis ve prestant a la cultura dels nostres Països—, l'edició d'aquesta obra cabdal de les lletres d'avui, i el seu propòsit de noves edicions amb que pretèn d'enriquir el patrimoni espiritual de la nostra àrea lingüística.

M. G.

**POESIES DE JOSEP
MARIA DE GARGANTA**

**Publ. de «La Revista»,
segona sèrie, 38**
Ed. Barcino. Barcelona, 1968

Es un encert ben digne de lloar, que l'Editorial Barcino a través dels pulcres i elegants volums de les Publicacions de «La Revista» ens hagi pogut oferir aquest recull que conté l'obra poètica de Josep Maria de Garganta; poeta tan correcte i ben inspirat com era poc conegut dins Mallorca.

Josep Maria de Garganta va néixer en 1878 a Sant Feliu de Pallerols, però de ben jove passà a Olot on va fer els seus estudis, hi va viure, s'hi casà i hi morí en 1928. Ara, als quaranta anys de la seva mort, la pietat i bona recordança del seu fill Joan ha aplegat en un sol recull tota la seva obra en vers, original i traduïda. El mateix Joan de Garganta l'ha epilogada amb unes pàgines de notes molt escaients i oportunes, i l'ha encapçalada amb un estudi de Josep Maria de Capdevila.

Josep Maria de Garganta com a poeta és un cas que ha d'interessar forçosament a Mallorca per la seva vinculació espiritual amb els nostres poetes del seu temps. Capdevila observa en el seu estudi preliminar: «Era Costa i Llobera justament el poeta català que ell preferia. Li agradava per la pulcritud, pel geni, per la cultura. Ell era amic de Jau-

me Collell, de Lluís Nadal, de Martí Genís, i li plaïa la ciutat de Vic com la de Girona. Però els seus poetes eren els mallorquins. A l'admiració que sentia per Costa i Llobera seguí la que tingué per Alcover, ja abans de publicar l'aplec de poesies **Cap al tard**, i la que tingué per Miquel dels Sants Oliver, doblat com ell d'erudit i de poeta, i també imbuït d'aquella irònica bonhomia que li dictava **L'hostal de la Bolla** i el **Viatge a Mallorca**.

Bé que el mateix Capdevila subratlla com en el poeta Garganta hi havia aquesta predilecció pels mallorquins però no s'hi veia la seva influència perquè en tot cas, les seves influències, «li venien innombrables, i de les procedències més diverses», cal advertir d'antuvi que la seva obra és un espill, naturalment, de la poesia del seu temps, de tipus noucentista, ordenada, serena i plena de seny. Un sentiment delicat, o potser un pessic d'enyor i de melangia, traspuen ençà i enllà de l'estructura sempre sàvia i intel·ligent del seu vers. Caldria llegir ací poemes tan ben construïts com **Recança**, **La font del monestir**, **El Santuari de Nostra Senyora de la Font de la Salut**, **La fi d'estiu**... La tria és gairebé a l'atzar, perquè la seva obra, no gens abundosa certament, és en canvi, tota ella selecta, de la més bona llei. Completa el llibre una bona secció de **Versions**. Versions que l'autor duia a terme com si diguéssim amb mim i tendresa, tanta és la correcció i la compenetració del pensament del traductor amb el de l'autor que traduïa. Així s'hi apleguen peces de Matteo Maria Boiardo, Leopardi, Manzoni, Ronsard, du Bellay, Charles Lioult de Chenedollé, Arvers, de Vigny, Heredia, Gustave Nadaud, Francis Jammes, Vasile Alecsandri, Thomas Gray, Alfred Tennyson, William Wordsworth i Henry Wadsworth Longfellow.

Saludam aquesta aportació a la nostra bibliografia poètica i agraïm al fill del poeta i a Josep Maria de Casacuberta, director de l'Editorial Barcino, l'esforç realitzat per salvar de la dispersió i de l'oblit aquesta exquisida obra lírica de Josep Maria de Garganta.

M. G.

UN SONET DE FELIX ARVERS

TRADUCCIÓ DE
JOSEP MARIA DE GARGANTA

**Jo havia somniat —qui és que no somnia?—
la vida de família, on el cor agitat
trob, com un pelegri en acabar la via,
un últim jorn de calma i de serenitat.**

**Una esposa modesta, per dolça companyia,
dos tendres infantons, jugant al seu costat,
i en els vespres d'estiu, la gaia parleria
d'un cercle reduït d'amics del meu veïnat.**

**Jo deixava l'amor per l'edat ardorosa,
i volia una amiga, confident amorosa,
en qui esplaiar el cor en hores de pesar;**

**i el cel, oint mos vots, me féu major ventura;
amb el temps, l'amistat tornà més dolça i pura
i, quan no l'esperava, l'amor vingué a ma llar.**

La funció social de l'educació

per Gabriel JANER MANILA

Els fins democràtics

Per l'educació la societat és eterna. Mitjançant una vertadera educació ens farem nostre el futur. (Fixau-vos que he dit: *una vertadera educació*).

Tota societat existeix per un *procés de transmissió* que es realitza amb la comunicació d'hàbits de *fer, pensar i sentir*. Si aquesta transmissió d'ideals, esperances, normes, opinions, no és autèntica i perfecta, la vida del grup —de la societat— no és contínua, és a dir: *mor*.

Els homes viuen en una comunitat per virtut d'una sèrie de coses que tenen en comú. Aquestes coses necessàries per haver-hi comunitat són:

- Objectius.
- Creències.
- Aspiracions.
- Coneixements.

És a dir: una *intel·ligència comú*, com diuen els sociòlegs: una *semblança mental*.

Les persones no arriben a constituir una societat pel fet senzill de viure a prop físicament. De la mateixa manera que un home pot rebre influència d'una societat allunyat molts quilòmetres d'ella, mitjançant una carta, un llibre, un periòdic..., etc.

El mateix procés de conuiuere:

- Educa
- Il·lumina l'experiència
- Estimula i enriqueix la imaginació
- Crea responsabilitat.

Sense una *educació sistemàtica*: no és possible transmetre als novells totes les adquisicions

d'una societat complexa. Entenem per educació sistemàtica la que disposa de:

- escoles
- estudis
- i mestres.

¿Com podem transmetre nosaltres la nostra cultura, la nostra història la nostra vida social?

La vertadera naturalesa de la vida consisteix en lluitar per continuar essent. I aquesta continuació solament es pot assegurar per renovacions constants perquè *la mateixa vida és un procés d'autorenovació*.

Voldria quedàs prou clar. Per a la vida fisiològica, per viure, són necessàries dues coses: nutrició i reproducció. Per a continuar essent, vivint, com a poble, és indispensable l'educació.

Podriem definir, doncs, l'educació com el *procés de desenvolupament de les disposicions i actituds necessàries a l'home per a la vida contínua i progressiva d'una societat*.

En l'educació és d'una importància extraordinària la funció de *l'ambient social*. Si nosaltres aconseguim crear un ambient propici, la tasca estarà més de mig feta. D'una forma contrària, caurem en l'esclavitud i el no-res.

Plató va definir l'esclau com: *aquell que accepta d'un altre els fins que regeixen la seva conducta*.

Un fi és un resultat previst que dona direcció a l'activitat.

Doncs, la nostra societat, nosaltres, ¿els tenim, aquests fins? Sabem a on anam? O els duim a l'esquena, imposats?

Una cosa és prou clara: la nostra burgesia, la gent que per tot arreu imposa els gusts i els

costums, condueix a desmallorquinitzar les nostres terres. Una prova clara és com els capellans mallorquins —per raons de comoditat o de partit— s'han desentès de les normes conciliars i han tirat per son vent omplint les nostres esglésies mallorquines de misses forasteres.

Me venen ara a la memòria dues dècimes, fresques com l'aigua de menta, del magnífic poeta (i no crec que l'adjectiu sia exagerat encara que la seva poesia no estigui de moda) Llorenç Moyà, en les quals, s'agrada d'amarar els seus mots de les més belles dites i girs populars de sol a arrel. De la sàtira viva, sempre punyent, d'un glosador granat.

Vet aquí una de les dècimes del poeta bisnallemer a la seva —quasi mítica— Verge de Robines.

*Mare de Déu de Robines,
si l'snobisme grosser
ara us parla en foraster
perquè no troba prou fines
les paraules mallorquines,
seria cap desbarat
demanar, per caritat,
que l'església, amb vostre auxili,
complís allò que el Concili
de les llengües ha manat.*

Que no s'ofenguin els capellans antics. Ai del dia en que la gent deixi d'ésser anticlerical perquè hauràn deixat de creure en Déu.

Josep Melià ha escrit en *Els Mallorquins*: «cal... una acció d'educació popular inajornable». No podem passar temps en cançons. Joan Estelrich diu: «L'acció és un fet. Més que un fet, és una necessitat. Més que una necessitat, és una obligació. Cal actuar».

Tenim una burgesia que ha fet doblers. Una burgesia que tampoc està constituïda com a tal, ni té consciència de la seva estructura. Hi ha una desproporció desmesurada entre el nivell econòmic i el nivell cultural d'aquesta gent. Cal, doncs, una revolta cultural. Una tasca que capgiri les coses damunt davall i torni a l'esperit la revalorització que li pertoca. Perquè «no solament de pa viu l'home». No pretenc dir mentides, ni fer combregar ningú amb rodes de molí. Ai dels indiferents! Es comprèn l'adversari que no pensa igual que nosaltres, és fàcil estar al costat dels qui cercam el mateix. No es pot connectar espiritualment amb els qui romanen indiferents—legió d'escèptics o cínics— que ni senten ni pateixen, i engreixen mentre miren, fredament, el que els envolta, compasivament, els que tenim fe en l'home i amb les seves possibilitats.

El mateix Concili Vaticà II ha dit sense embuts «Es pot pensar amb tota raó que el pervindre de la Humanitat està en mans dels qui sàpi-

guen donar a les generacions futures raons per viure i raons per esperar».

Que no va ésser, sinó, Jesucrist més que una revolta davant la societat materialista (i capitalista, en el fons) de l'antiga Roma? La del «panem et circenses», que traduït al nostre temps seria «bona teca i femelles». O, millor dit, el que resumeix la cançó que cantaven un parell de «senyots» després d'una vega:

*Comamos, bebamos!
pongámonos gordos!
Y cuando nos llamen,
hagamos los sordos.*

Desmaterialitzar la societat és avui la tasca més urgent de l'educació. D'Antoine de Saint-Exupery en la seva *Letre au general X* són aquestes paraules:

«Només hi ha un sol problema. Retornar a l'home una significació espiritual, inquietuds espirituals. Fer ploure damunt ells qualque cosa que es paresqui a un cant gregorià. Ja no es pot viure de geleres, política, balanços i paraules creuades; mirau-ho. No es pot... Només sentint un cant popular del segle XV es pot mesurar la pendent que hem davallada. Ja només queda la veu del «robot» de la propaganda. Dos mil milions d'homes no escolten més que el «robot», no comprenen més que el «robot», es fan «robots».

L'ensenyament primari.

Els mestres

Els nostres mestres han vist menysprear la seva labor. I ha vingut la desmoralització, la falta de vocació, la incultura i tants de defectes com podríem retreure al Magisteri, dels quals —hi ha que dir-ho tot— no en tenen ells tota la culpa; però sí un bon troç.

No ha canviat massa en el subconscient de la gent i dels mateixos mestres la idea de que el mestre segueix essent un esclau com era el pedagog a Grècia o el *servus* a Roma. I ha vingut el refredament.

D'anècdotes vos ne podria contar una carretada. ¿Per què hem de treure els padassos bruts d'una gent que gairebé ha estat maritritzada? Mirau: el Magisteri s'ha nodrit sempre de gent fracassada: que no ha pogut entrar a l'Acadèmia Militar i, després d'un parell d'anys d'intentar-ho, ha fet, com últim recurs, Magisteri. Gent que no havia pogut aprovar el «Preu», o, que, per falta de mitjans no podia seguir una carrera universitària.

Per on és la vocació? Enlloc. De vegades, és vinguda després de dues maneres:

1. Els qui han trobat gust en l'ensenyament perquè han vist que, en realitat, era una missió bella, la seva; i

2. Els qui han comprès que o es morien a l'escola, o s'hi al·legraven. La resta, per desgràcia, és quedada indiferent.

¿Quina casta de responsabilitat els podem demanar?

En l'època de l'energia nuclear, quasi s'ensenyava com a l'època de les caveres.

Els nostres estudiants i els nostres homes de carrera sabran molt bé per on escau el Mulhacén, o l'altitud del Teide, o la profunditat de la Ria de Vigo (Si ho saben, perquè hi ha que veure la incultura que hi ha entre la gent de títol). Però desconexaran totalment l'altitud del Puig Major, la situació de l'Ofre o qualsevol dels fets cabdals de la nostra història que ens han configurat i ens han fet el que som.

Els nous qüestionaris d'ensenyament primari deixen un lloc per aquestes qüestions. Cal, ara, que els mestres es decideixin a aprofitar-ho.

Jo només demanaria als mestres una sola virtut. Vegeu si és fàcil. Que tinguessin *personalitat*. Té personalitat el qui sap deslliurar-se dels *paralitzants*: que són els que obscureixen i aturen la personalitat.

Aquell que no sap que dins ell hi ha moltes coses en potència i que poden sortir en un determinat moment, no té personalitat. ¿Quina altra cosa li podem exigir a l'home que ha de desenvolupar la personalitat dels altres?

Tenir personalitat és:

1. saber descobrir els meus problemes interiors.
2. saber descobrir el que jo puc fer.
3. saber observar.

L'home, mitjançant la personalitat, descobreix el paper que li toca en el seu moment històric, i supera el que els sicòlegs anomenen el *parèixer* o sien les apariències. Viu d'apariències el que té sentiment d'inferioritat. En l'apariència, jo faig de personatge amb careta.

Tenim tres tipus de mestres:

1. els que ho són per apariència.
2. els que ho són per ideal.
3. els que ho són per obligació.

Alliberar-se, saber sortir del tancament, és senyal de *competència*.

Cada un de nosaltres som com les estalagmites. Estam constituïts per fets que pertanyen al passat. Aquesta *substància* que me constitueix per l'acumulació de fets passats, determina *l'instant*. Es a dir, jo faré el que determini tot un bagatge que duc a l'esquema i que me dona configuració. D'aquí, la importància de tots els fets —per insignificants que sien— en la vida d'un home. D'aquí lo delicada que és l'educació dels nins.

Des de Marx ençà, es diu *alienació* el que en mallorquí en deim «viure a sa Lluna». Viu alienat el qui fuig de la realitat, el qui es despreocupa dels problemes vitals de l'home i del seu temps. *El mestre alienat és un incompetent.*

El mestre és un déu en petit que:

- crea en sí mateix
- crea en el nin
- crea en l'ambient.

Crear és la seva funció. Crear: és separar i reunir lo que jo crec que és lo millor. Es unir en un conjunt els nostres actes conscients que se fan i es desfan en el moviment perfecte de la vida.

(Fragment d'una conferència pronunciada al Club Cultural de Campos el 21 d'agost de 1968)

Bar restaurant de Lluc i Hostal de la Font Coberta

Dos llocs pulcres i econòmics al servei dels pelegrins.

Cuina especial espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

En un i altre lloc, servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunionis.

NOTA. — Per a grans banquetes de nocés, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

RESTAURANT DE LLUC - Tel. 9

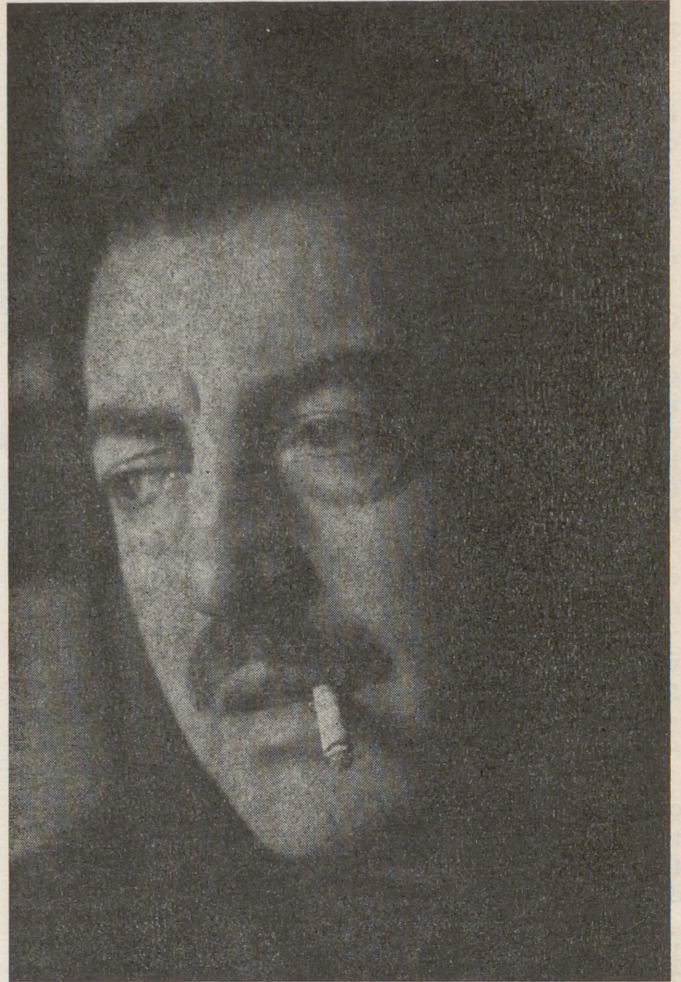
ART

LA INGENUÏ- TAT DE MIQUEL RIVERA BAGUR

Podríem assegurar que l'ingenuïsm —llegiu, si voleu, el misatge de l'expressió infantívola— és un dels majors fenòmens en la pintura d'avui. Els seus valors queden prou reflexats per la major o menor sinceritat patològica i pictòrica de l'artista. Per aquesta mateixa raó, molts, perseguint un ingenuïsm que els depassa, cauen dins un abisme de mals abusos.

Bàsicament, però, cal que tinguem en compte allò que avui és ja a bastament demostrat: la pintura, abans que tot, és ofici i troballa del conreador empenyat que **s'adona de la seva vocació.**

Així va ser com un dia aquest infant gran que és En Rivera Bagur cansat del fàstic funcional de la seva professió, començà a dibuixar les seves pròpies criatures internes. Els seus aprenentatges foren dramàtics. Ningú no l'entenia. Miquel Rivera, que sempre fou d'una impresionant sensibilitat, romania perplex lluitant amb les seves llàgrimes interiors. Meditava melancòlicament en la seva inutilitat. No sabia on anar ni què havia de fer. Vagava per casa, estorbant el treball de les dones.

Comprentent l'enutj de la seva presència gairebé absurda, resignat i consirós, pujà «allà dalt», al porxe, on improvisà un estudi i començà a gaudir del plaer de les seves primeres creacions solitàries. A vegades, la tristor no el deixava pintar i es passava el matí guaitant els terrats. El temps se li feia llarg. Les agulles del rellotge es tornaven punyents dins la seva ànima.

I així va ser com aquest home infant a qui la Providència hagué d'aparellar un porxe-estudi per al seu fracàs i per al seu triomf —ell, normalment, no se l'hauria sabut trobar— va iniciar la seva gran tasca. Treball enguniós d'infant empresonat. Ben aviat, però, apareixien les seves criatures en llibertat, trescant dins paratges bellíssims, on el ramatge dels ar-

bres es feia globus-mons gegants. Unes flors descomunals sortien al seu encontre. El branç dels arbres es despullava de fulles per tal de mostrar la pura nuesa d'unes floretes rosa.

Per molt que s'hi empenyàs, En Rivera Bagur mai no sabria pintar un personatge major de divuit anys. L'edat que demostren tots aquests seus personatges depèn només del tamany o de l'alçada dels seus cossos. La seva essencial funció consisteix en «quedar plantats» davant del pintor, portant un capellet mil·lenari, gequet sense solapes o molt curioses, pantaló rodó o falda llarga i sabates rodones extraordinàriament xocants. Han fet un atur en son camí per aquells paratges de somni, només per saludar l'espectador fitant-lo amb un esguard

d'extraordinària comunicació espiritual. Sovint els infants vénen de pescar, o porten joguines, aucells o rams de flors. El gos, rodonet i petitoi que mai falta en els seus quadros, perquè és de família, ens recorda l'absoluta submissió a tothom de Miquel Rivera Bagur. Hi ha també un embruixament musical de color que juga molt particularment amb les flors exòtiques, omplint de goig sincer les seves teles.

Algunes vegades En Rivera Bagur ha pintat «paradisos». Jamai veureu una autenticitat més primitiva mostrant la primera parella humana. Quina salvatge bellesa juvenívola la d'algunes Eves brutalment assegudes enmig de flors embruixades!

En el mirall dels seus rostres sol guaitar-hi un róssec de tristot que el pintor no sap amagar. Malgrat aquesta seva gran simplicitat expressiva sofreixen una fonda preocupació psíquica. Ens fa l'efecte que dissimulen, tant com poden, les seves alegries o tremendes engúnies d'infantesa per tal de facilitar el treball del retrat.

Parlant de retrats, mai n'oblidaré un en el qual figuraven, espantats, set o vuit personatges drets dins un cotxe antic que s'havia hagut d'aturar a la carretera a causa d'unes obres. L'expressió d'una tan ingènua sorpresa d'aquells rostres assolia un meravellós cim de genialitat, esgarrifant-se i no gosant mirar el

cartell d'inscripció que deia «perill», ben aguantat amb pedres i còdols.

Miquel Rivera Bagur difícilment guarda en el seu taller una dotzena de teles pintades. Tan aviat com les acaba se les enduen, àvidament, cap a França, cap a Alemanya, cap a Amèrica. Les seves exposicions es poden comptar amb els dits d'una mà. Ni ell mateix quasi bé no guarda pinacoteca. Avui és ja un dels pintors espanyols més cobejats. Si no ha arribat a totes les esferes del gran món de la pintura és només per falta d'obra. Bé el coneix, però, En Joan Miró. Estam segurs que ben aviat el veurem amb el renom que li pertoca.

Guillem MOREY

MARGARIDA. Quadro 46 x 38 de M. Rivera Bagur (Col·lecció particular)

OFRENA. Oli 92 x 73 cms. de M. Rivera Bagur. (Col·lecció particular).

ART

LA INGENUÏ- TAT DE MIQUEL RIVERA BAGUR

Podríem assegurar que l'ingenuïsm —llegiu, si voleu, el misatge de l'expressió infantívola— és un dels majors fenòmens en la pintura d'avui. Els seus valors queden prou reflexats per la major o menor sinceritat patològica i pictòrica de l'artista. Per aquesta mateixa raó, molts, seguint un ingenuïsm que els depassa, cauen dins un abisme de mals abusos.

Bàsicament, però, cal que tinguem en compte allò que avui és ja a bastament demostrat: la pintura, abans que tot, és ofici i troballa del conreador empenyat que **s'adona de la seva vocació.**

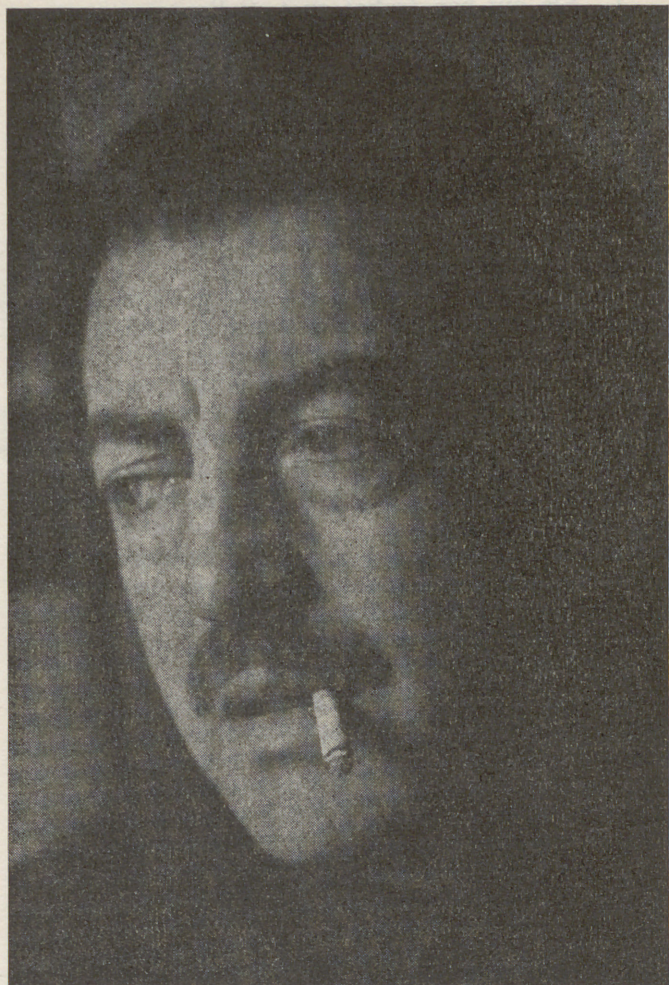
Així va ser com un dia aquest infant gran que és En Rivera Bagur cansat del fàstic funcional de la seva professió, començà a dibuixar les seves pròpies criatures internes. Els seus aprenentatges foren dramàtics. Ningú no l'entenia. Miquel Rivera, que sempre fou d'una impresionant sensibilitat, romania perplex lluitant amb les seves llàgrimes interiors. Meditava melancòlicament en la seva inutilitat. No sabia on anar ni què havia de fer. Vagava per casa, estorbant el treball de les dones.

Comprentent l'enutj de la seva presència gairebé absurda, resignat i consirós, pujà «allà dalt», al porxe, on improvisà un estudi i començà a gaudir del plaer de les seves primeres creacions solitàries. A vegades, la tristor no el deixava pintar i es passava el matí guaitant els terrats. El temps se li feia llarg. Les agulles del rellotge es tornaven punyents dins la seva ànima.

I així va ser com aquest home infant a qui la Providència hagué d'aparellar un porxe-estudi per al seu fracàs i per al seu triomf —ell, normalment, no se l'hauria sabut trobar— va iniciar la seva gran tasca. Treball enguniós d'infant empresonat. Ben aviat, però, apareixien les seves criatures en llibertat, trescant dins paratges bellíssims, on el ramatge dels ar-

bres es feia globus-mons gegants. Unes flors descomunals sortien al seu encontre El brançam dels arbres es despullava de fulles per tal de mostrar la pura nuesa d'unes floretes rosa.

Per molt que s'hi empenyàs, En Rivera Bagur mai no sabia pintar un personatge major de divuit anys. L'edat que demostren tots aquests seus personatges depèn només del tamany o de l'alçada dels seus cossos. La seva essencial funció consisteix en «quedar plantats» davant del pintor, portant un capellet mil·lenari, guet sense solapes o molt curioses, pantaló rodó o falda llarga i sabates rodones extraordinàriament xocants. Han fet un atur en son camí per aquells paratges de somni, només per saludar l'espectador fitant-lo amb un esguard

d'extraordinària comunicació espiritual. Sovint els infants vénen de pescar, o porten joguines, aucells o rams de flors. El gos, rodonet i petitoi que mai falta en els seus quadros, perquè és de família, ens recorda l'absoluta submissió a tothom de Miquel Rivera Bagur. Hi ha també un embruixament musical de color que juga molt particularment amb les flors exòtiques, omplint de goig sincer les seves teles.

Algunes vegades En Rivera Bagur ha pintat «paradisos». Jamai veureu una autenticitat més primitiva mostrant la primera parella humana. Quina salvatge bellesa juvenívola la d'algunes Eves brutalment assegudes enmig de flors embruixades!

En el mirall dels seus rostres sol guaitar-hi un ròssec de tristot que el pintor no sap amagar. Malgrat aquesta seva gran simplicitat expressiva sofreixen una fonda preocupació psíquica. Ens fa l'efecte que dissimulen, tant com poden, les seves alegries o tremendes engúnies d'infantesa per tal de facilitar el treball del retrat.

Parlant de retrats, mai n'oblidaré un en el qual figuraven, espantats, set o vuit personatges drets dins un cotxe antic que s'havia hagut d'aturar a la carretera a causa d'unes obres. L'expressió d'una tan ingènua sorpresa d'aquells rostres assolia un meravellós cim de genialitat, esgarriant-se i no gosant mirar el

cartell d'inscripció que deia «perill», ben aguantat amb pedres i còdols.

Miquel Rivera Bagur difícilment guarda en el seu taller una dotzena de teles pintades. Tan aviat com les acaba se les enduen, àvidament, cap a França, cap a Alemanya, cap a Amèrica. Les seves exposicions es poden comptar amb els dits d'una mà. Ni ell mateix quasi bé no guarda pinacoteca. Avui és ja un dels pintors espanyols més cobejats. Si no ha arribat a totes les esferes del gran món de la pintura és només per falta d'obra. Bé el coneix, però, En Joan Miró. Estam segurs que ben aviat el veurem amb el renom que li pertoca.

Guillem MOREY

MARGARIDA. Quadro 46 x 38 de M. Rivera Bagur
(Col·lecció particular)

OFRENA. Oli 92 x 73 cms. de M. Rivera Bagur. (Col·lecció particular).

EL MÓN I LA BO- LLA

Baleàrides Insulae

Seguesc la producció de Baltasar Porcel pel record de la vella amistat. Ara m'ha tocat llegir, i ben presentat per tots conceptes, el *Viatge a les Balears menors*, que reflecteix tot l'encís i la bona informació de l'agut periodista de tantes publicacions catalanes.

Un pic, fa anys, Porcel, l'andritxol, me llegí una curta narració que estava tan ben resolta, era tan rotunda dins la seva senzillesa, que me convencé. Ara, moltes vegades pens que dins aquelles minses quartilles hi havia la llavor de l'arbre, el principi de tot lo que ha vengut després. I estic content de no haver quedat defraudat.

La nostra fidelitat

En els moments en què s'és acabat aquest any de la fe destinat per Pau VI a commemorar el dinovè centenari de la mort dels apòstols Pere i Pau, tots ens sentim convidats a fer el balanç de la nostra fidelitat.

Necessitam retornar a l'essencial del missatge apostòlic, talment com ens el fan conèixer els llibres inspirats del Nou Testament i de la Tradició de l'Església.

La torbació i la inquietud de nombrosos cristians davant les modificacions i reformes suscidades pel Vaticà II sia en la Litúrgia, sia en el catecisme de la seva infantesa, vénen, sens dubte, de l'ampla difusió d'afirmacions errades dins un clima d'interrogació, i de la propaganda imprudent i superficial d'investigacions legítimes en sí mateixes, però que la major part de la gent no pot entendre. Damunt aquest punt un cert nombre de clergues, de laics i de periodistes podrien fer un bon examen de consciència.

Mes el malestar que pateixen alguns ve també de que respecte als usatges i doctrines consagrades per la tradició catòlica, hom no distingeix a

bastament entre l'essencial i l'accessori. Amb el Concili no és gens inútil recordar que «existeix un ordre, una jerarquia de veritats en relació cadascuna als fonaments de la fe. La infal·libilitat pontificia no es concep ni pot justificar-se sinó en funció de la divinitat de Jesucrist i de la missió donada per Ell als Apòstols i a l'Església. Ara bé, el nucli central de la doctrina cristiana, la seva afirmació fonamental és que «la fe és adhesió personal a Jesucrist conegut dins l'Església i que Jesucrist ressuscitat és el Senyor, el Salvador, la Paraula, el començament i l'acabament, sempre present, també davant el Pare per intercedir a favor nostre».

Efectivament, és dins l'Església que cal creure i viure de la fe, perquè la fe no és una convicció solitària. L'essencial missió de l'Església és, precisament, «de fer a Jesucrist present enmig dels homes, i de donar-lo a la fe qui el demana».

Avui com antany el que caracteritza els vertaders cristians és estimar aquest Jesús que no hem vist, creure en Ell sense veure'l encara, trobant en la fe la força i l'alegria de viure en la certesa de que res no podrà arrencar-nos a l'amor que Déu ens testimonieja en el Crist, segons diu sant Pau.

Dins les ombres de l'hora present, l'Església edificada sobre la tomba i les relíquies del primer dels Apòstols continua bastint-se amb totes les pedres vives suscidades per la mateixa fe en el Salvador que fou la fe dels començaments.

La rebelión de las masas

Si no has llegit aquest llibre, bon lector, te'l recoman. En ell Ortega Gasset fa de profeta i les seves profecies es van complint. Una de les afirmacions de l'escriptor espanyol és que el món de demà no serà capitalista ni comunista, lliberal ni dictatorial. Aquestes profecies estan començant a complir-se. Queden, certament, molts reductes de comunisme, i tants!, queden molts reductes de capitalisme, i tants: aquests que mouen guerres en el Congo, sense escrúpols, per l'obtenció de mines d'aram... Queda el clàssic capitalisme anglès, el qui crearen la reina Isabel i els seus mariners, gent que perderen la consciència i no l'han rescabada... Queda la tirania a la Xina, a Albània, a Alger, i a Rússia, país que muda d'amos però no d'estils tirànics... Queden moltes coses que un dia, vull esperar-ho, finiran. Però hi ha molts de símptomes bons, esperançadors, en el món i no és el més petit que la joventut rebutgi els contubernis immorals...

Música del Segle XVIII

Tornem al segle XVIII. Tornem-hi un moment, si és possible, per apagar un poc la xafogor dels dies presents, la vulgaritat, les revolucions. Estam en una època de crisi i de gestació i aquestes no s'acompleixen sense dolor. No és que tampoc rebutgem, per exemple, la música dels novells trobadors de la Nova Cançó popular, tan estimable en molts dels seus moments, que enllaça directament amb altres èpoques difícils de la Història, èpoques aspres que conegueren el fenòmen dels músics itinerants. Però quan me trob tot sol, cerc la música de cambra del segle XVIII, com la d'aquest disc d'Antoni Soler, publicat a l'*Antologia històrica de la Música catalana*.

Es possible tornar enrera? Oh, si fos possible! Crec, però, que els esperits selectes poden evadir-se i refugiar-se en la música de Bach o d'Antoni Soler...

Antologies i Gramàtiques

Volem saludar aquesta antologia de Tomàs Aguiló, a cura de Josep Maria Llompart que situa —en el seu pròleg— l'autor i l'obra en l'època literària corresponent. La benemèrita col·lecció «Les Illes d'or» una volta més torna amb molt d'encert als clàssics.

I del director de la col·lecció esmentada volem saludar la *Gramàtica catalana*, hereva, en el nom i en les intencions, de la Gramàtica per ús de les Illes Balears d'antany. El senyor Francesc de B. Moll una volta més ha encertat en el punt crític de les coses, equilibrant i sintetitzant amb el seu mestratge i bon sentit reconeguts. Això li confereix una autoritat indiscutible i l'estimació general.

Cançons americanes

Tots els americans ens sentim identificats amb la música folklòrica de Sudamèrica, i sobre tot si ens trobam enfora de la Pàtria quan la cantam o l'escoltam, arribam al més amagat secret, a la més soma arrel de la nostra personalitat, evidentment ben caracteritzada. Moltes voltes he pensat d'on provenen els elements que componen aquesta música. Per mi no hi ha dubte: hi ha elements espanyols, —andaluços, extremanys—, superposats a un fons indígena, dels indis. Indclinablement el toc i el secret d'aquesta música és indi. (Com el toc de la més antiga música mallorquina és àrab). També a Amèrica hi ha la cançó, la poesia negres, però això és altra cosa, amb manco policromia, enc que amb el seu encís. La civilització africana és menys refinada; els

indis eren —en els temps de la Conquesta— més evolucionats. Ells i els espanyols ens defineixen culturalment.

Un solc inesborrable

He escrit algunes vegades —i crec que és fonamental— que lo que s'aprèn en la infantesa, queda per sempre. Me referesc especialment a l'ensenyança de la *Doctrina Cristiana*, aquest petit llibre preciós. M'he trobat, edificat, amb escenes corprenedores, administrant els darrers Sagraments. No parl, naturalment, dels qui no s'han mogut mai de sota el campanar venerable de la seva vila nadiua, ni s'han fet enfora de la Pica de baptisme lustral. No; parl d'aquells que han fet una volta, llarga d'anys, pel món, un periple que semblava de fill pròdig, però que duien colgada dins lo més sagrat i més net de l'ànima la mai morta llavor de l'Evangeli, explicat amb mots entenedors i mallorquins per la mare, pel rector d'església, pel mestre en els anys primers. El subconscient tornava a pujar en les crisis decisives.

Enciclopèdia catalana

Es troba en curs de redacció una gran *Enciclopèdia catalana*, (que no convé confondre amb el Diccionari de la Casa Salvat), que prompte se començarà a publicar. Gran instrument de cultura les enciclopèdies, aquesta que volem saludar abans de la seva aparició pública, constarà de dotze volums, conscienciosament redactats pels més distingits especialistes en les diverses matèries, dins l'àrea cultural i científica catalana. Sabem que avui, mancats de temps com estam tots, necessitam acudir als diccionaris sovint sovint perquè ens resolguin aviat els dubtes que podem tenir en algun punt determinat. Aquesta enciclopèdia —en el moment cultural català en què ens trobam— era imprescindible.

Show Sa Pobla

Per les festes de Sant Jaume i organitzat i dirigit per Alexandre Ballester amb l'ajut de Rafel Sociés i un esplet de joves i al·lotes abrinades, se representà a Sa Pobla el *Show* del seu nom, d'una manera quasibé impecable, de dicció i presentació. Era, esquemàticament, una història musicada de la vila d'aquestes gents de Marjal, que han escrit un poema valent de laboriositat i abnegació.

(He de fer notar que el socialisme encobert d'algunes frases no semblava necessari).

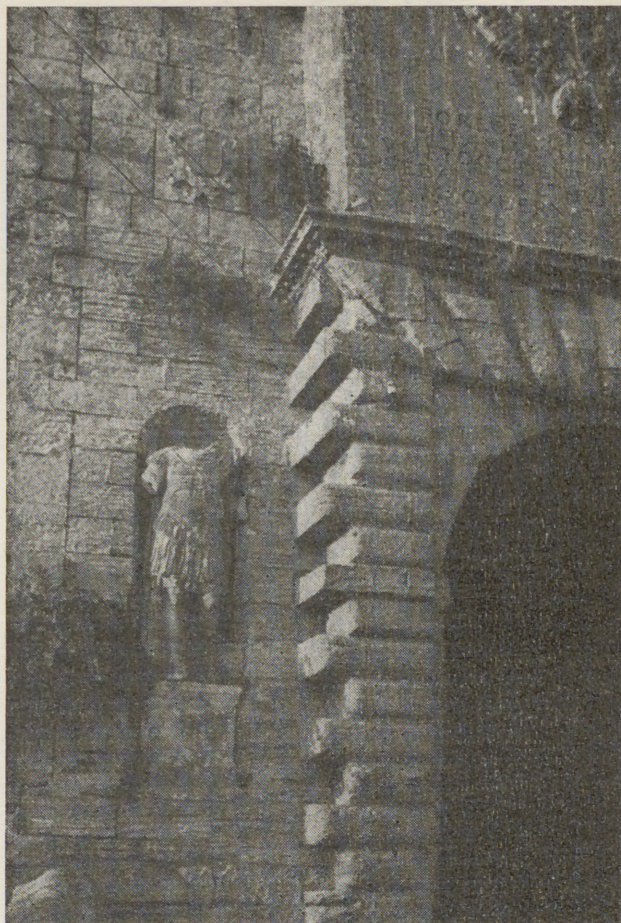
rosa dels VENTS

D'EIVISSA

QÜESTIÓ DE NOMS, UNA ALTRA VEGADA

Hi ha un capítol de **Viatge a les Balears menors**, entre els dedicats a Eivissa, que convindria que llegís molta de gent. Tracta de diversos problemes illencs, alguns ja vells, els altres més nous, tots vius, feridors i difícils. Són segurament les paraules més dures i exigents de l'etapa eivissenca del llibre, i ajudarien el lector a plantejar-se les qüestions, a meditar-les i a arribar, amb acords i reaccions, a unes conclusions pròpies. El darrer punt que hi toca Porcel —i potser el més acadèmic: qüestió de mots, per bé que amb connexions socials i no del tot innòcua— és el referent a les denominacions de **Balears** i **balear**. En la crònica anterior deia que m'hi hauria de referir i anticipava que creia justificades les raons de l'autor.

Porcel, que accepta plenament els noms esmentats, observa la prevenció amb què es miren «entre els elements de la cultura pròpia». Veig, efectivament, que Josep Melià, per exemple, diu que «el terme **balear** té sobre les seves espatlles la càrrega de la divisió provincial i no té més avantatges que la seva relativa acceptació per tothom, subproducte de la seva oficialitat, patint defectes històrics considerables». Ara bé, crec que aquesta acceptació quasi general és un avantatge ben digne d'atenció, a més d'una dada per a suposar l'encert; i també crec que els altres termes proposats —Melià es decanta a donar el nom de l'antic regne, **Mallorca**, a la unitat administrativa de totes les illes— també

EIVISSA: Portal de les Taules, amb estàtua romana, arc del segle XVI, escut de Felip II i altres interessants detalls.

pateixen, entre altres coses, de «defectes històrics». Melià planteja perfectament el problema en **Els Mallorquins**, llibre molt important. Sent el legítim horror del provincialisme i de l'oficialitat; s'adona de la confusió que origina el nom **Mallorca**, illa i regne; exposa l'expansió del nom, que sol escriure en castellà, **Balears**; s'espanta de l'excessiva fragmentació; no parla ni tan sols, en el capítol corresponent, d'aquesta incerta denominació avui tan usada, **les Illes**; diu que «és el nostre poble el qui en definitiva ha de fer l'elecció» i està decidit a «acceptar la terminologia adoptada pels estadans de totes les illes». La solució que proposa, però, no crec que sigui la bona. «La tradició», «les institucions seculars» que anomena, han perdut ja tota la força. «La vella soca del regne mallorquí» es forcava, quan va néixer, cap al nostre arxipèlag i cap a la Catalunya actualment francesa, i aquesta última branca era tan important com la insular. Avui ja no hi ha regnes, i potser el més oblidat de tots és el de Mallorca. Quan un menorquí, un eivissenc, un formenterer diuen **Mallorca**, es refereixen únicament a la més gran de les illes. Això mateix

supòs que fan els mallorquins —no caldria dir que no don al mot sinó el sentit més restringit— en la seva immensa majoria.

A part de l'existència oficial de la província —que és una i podrien ser dues, com a les Canàries, o tres, o mitja, o cap—, hi ha la realitat de l'arxipèlag, del país o de la regió, que necessita un nom. Si el mot **Balears** reflecteix la falsificació provincial, «no es tracta més que d'una coincidència insignificant», escriu Porcel. La seva posició, en resum, és que el nom **Balears**, procedent del llatí, engloba totes les illes, es refereix a un conjunt determinat sense ferir susceptibilitats i és una denominació que ja tenim, mentre que dir mallorquins és un abús i dir illencs o de les Illes és una vaguetat.

Melià recorda que «les Balears són tan sols un dels dos grups d'illes de l'Arxipèlag. Eivissa i Formentera foren sempre conegudes per les Pitiüses». Amb tot, el nom de Balears prengué una extensió que és la que se li dona ara. No és l'únic nom, ni de bon troç, l'àrea d'aplicació del qual ha crescut. Jo no som de les velles illes Balears, però accept formar part de les noves. Sobretot perquè no són tan noves i perquè no veig cap altra denominació possible. I llevar Balears i quedar-se amb **illes** no és cap solució. Dins el petit món de la llengua catalana no hi ha cap inconvenient a dir, algun cop, **les Illes**, sempre que el nom, considerat secundari, no resulti indeterminat. Aquesta terra insular, però, ¿pot ser **les Illes** per a un francès, per a la resta del món? No podem demanar que les

nostres siguin les Illes per antonomàsia, ni m'agrada convertir el nom comú, definitivament, en nom propi. Em sembla que el nom amb què les illes han de ser conegudes, tant dins com enllà de l'àmbit de la nostra llengua, és el de **Balears**, i m'alegra coincidir amb altres insulars, com ara Porcel, el llibre del qual ha estat l'objecte d'aquestes cròniques. Quant al nostre parlar, som de parer que la cosa més clara és referir-se, quan escaigui, dins de la llengua catalana, al dialecte baleàric —com l'anomena F. de B. Moll en la seva recent GRAMÀTICA CATALANA— i als subdialectes mallorquí, menorquí i eivissenc. D'altra banda, això no suposa cap fragmentació.

Porcel també s'ocupa del nom **Pitiüses** i diu: «És històricament correcte i per a ús «interior» balear em sembla magnífic, però no de cara a l'exterior, perquè porta el vellíssim perill de l'atomització». És curiós que la vella denominació grega hagi subsistit fins avui, principalment en obres de caire erudit. Es troba en els llibres de l'Arxiduc, de Vargas Ponce, en mapes europeus anteriors. Jo aprofit sovint aquest topònim, perquè encara és útil. Eivissa i Formentera segueixen formant un grup diferenciat dins de l'extensió que hem donat a les Balears, amb una posició gairebé equidistant entre Mallorca i la Península, una història antiga a part, algunes característiques especials i llaços ben estrets entre elles. Sempre que hi hagi un nom per a designar una realitat és convenient de servir-se'n. Classificar no és fragmentar.

M. V.

DE MENORCA

JOCS FLORALS A CIUTADELLA

Amb motiu de la commemoració dels fets històrics del 9 de juliol de 1558 —quan l'antiga capital de l'illa es defensà coratjosament «usque ad mortem» de l'atac dels turcs—, se'ns han ofert, en tercera edició, els Jocs Florals de Ciutadella. Hi ha qui pensa que això del jocfloralisme és una eina de dos talls; ací no tractarem d'aclarir-ho, però sí cal dir que a Menorca, mancada com està de manifestacions culturals de caire autòcton, de tant en tant ens va bé que s'organitzi algun d'aquests certàmens per bé que la nostra llengua hi hauria de tenir més ample ressò. També ocorren coses que reflecteixen un o altre desenfocament com és ara allò que diu la ressenya del corresponsal de Ciutadella parlant de l'actuació del Mantenedor d'aquests

darrers jocs: «En su lengua catalana saludó a «la Regina», a las Autoridades, al Jurado, a la Entidad [el Círcol Artístic, organitzador de la festa] y al público asistente; y en castellano se lamentó de no poder expresarse en nuestra lengua ciudadelana, solicitando venia para hacerlo en la suya propia: la catalana». Sense comentaris.

La Flor Natural fou concedida a Mn. Ferran Martí Camps per la composició **Tríptic de l'any de la Desgràcia**. De més a més, Mn. Martí va obtenir un primer premi per un treball històric —en castellà— i un accésit a **Narracions Menorquines**. Guimersind Riera, guanyador de la Flor Natural dels anteriors Jocs Florals de Ciutadella, va obtenir un accésit a la d'enguany, i Domingo Marquès el primer

premi de **Narracions Menorquines**. La resta dels guardons concedits —quatre, entre premis i accésits— ho foren a treballs històrics en llengua castellana. Mn. Martí ja és conegut pels seus escrits entre els quals hi ha les obretes **Xilografies menorquines** i **Relotge de caixa**, ambdues editades dins la col·lecció «Les Illes d'Or». Gumersind Riera ha estat guardonat en diverses ocasions per les seves obres poètiques. Confiam que les narracions de Domingo Marquès no siguin com unes altres seves titolades **Un fabiol qui ralla** (sic), publicades recentment damunt el diari MENORCA.

HOMENATGE A JOAN MANÉN

El 23 de juliol, el Centre Residencial de la ciutatellena cala Morell va ser el marc d'un expressiu homenatge de les Joventuts Musicals al compositor i concertista Joan Manén. L'acte va incloure la dedicació d'una plaça de l'esmentada urbanització al Mestre Manén i un concert d'obres seves a càrrec de Josep M.^o Alpiste, violí, Jordi Giró, piano i la soprano Maria Dolors Aldea acompanyada al piano pel Mestre Manén.

«VIATGE A LES BALEARS MENORS»

Sota aquest títol l'Editorial Tàber de Barcelona ha publicat en forma de llibre un conjunt de repor-

tatges de l'escriptor mallorquí Baltasar Porcel els quals havien estat publicats al diari barceloní LA VANGUARDIA. Onze capítols d'irregular extensió són dedicats a Menorca. Porcel se'ns mostra una vegada més com a excellent dominador de la prosa descriptiva; tot al llarg dels onze capítols esmentats reflecteix amb viva exactitud l'aspecte físic menorquí. També ha maldat a documentar-se bibliogràficament i en alguns punts certes fonts informatives són susceptibles de rectificacions i per això l'autor s'ha vist empès cap a valoracions —com és ara la del segle XVIII menorquí— un tant inexactes en uns trets específics. Altres minses errades es poden atribuir a la premsa periodística. Ara, que hi ha dues apreciacions totalment gratuïtes i que en cap manera volem atribuir a malevolença: a la pàgina 20 diu: «Per a aquesta gent [per als menorquins] entrar a l'illa, sortir-ne, realitzar un curt viatge, és encara una aventura plena d'ansies». Veritablement... els menorquins som d'estona viatgers empedreïts. A la pàgina següent diu: «...coll esvelt i ulls blaus —trets característics d'un tipus menorquí—...». Això ens ha fet pensar en l'anècdota del bisbe Juano, vingut a Menorca tot just retornada a la Corona espanyola, qui en confirmar un nin ros deia: «otro inglesito». Francament, potser semblarem el tastaolletes, però els trets esmentats no tenen res a veure amb un tipus menorquí per bé que es pot suposar que...

En conjunt l'obra de Porcel és bona i ha retut un bon servei en paliar la manca de bibliografia menorquina, i hem d'agrair l'interès que s'ha pres i el capítol X, potser el millor. No ens correspon de parlar de la resta del llibre dedicat a les ara anomenades Illes Balears (excepte Mallorca).

El llibre ve acuradament presentat i paral·lelament a l'edició catalana se n'ha fet una altra castellana.

A. M.

DE MALLORCA

NOTICIARI CULTURAL

● **Criteris per a una nova Universitat** és el títol d'un editorial que SERRA D'OR —la gran revista de Montserrat— publica en el seu número de juliol passat. Per la seva referència a les nostres Illes, en transcrivim els dos darrers paràgrafs.

«El recent suggeriment que les facultats de la nova institució podrien no ésser totes a Barcelona

sembla indicar que hom reconeix la conveniència d'acostar la Universitat cap al país real. I certament és un bon camí, independentment del fet que aquesta o aquella ciutat de la qual hom parla com de la seu possible d'una facultat representi o no representi una tria encertada. Es una bona tendència que, fora del districte barceloní, s'esmerçaria útilment

València, sempre un xic deixada de banda en els «ajustaments regionalistes», i, dins el districte, si ha de subsistir, a Mallorca, on el nucli universitari actualment existent hauria de completar-se i d'adquirir més consistència i caràcter.

«Acostar la Universitat al país real ha de significar molt clarament flexibilitzar-la i permetre que es diversifiqui de tal manera

que cada universitat concreta tingui una personalitat pròpia corresponent al seu arrelament en una societat concreta. Un primer criteri del grau de flexibilització assolit, a Barcelona —com a València o a Mallorca—, el tindriem en la presència de la llengua catalana a la Universitat, no ja com a objecte d'estudi, sinó com a mitjà normal de treball i de comunicació i, encara, no limitat a l'ambient d'una certa cultura historicista, sinó portat a tots els nivells de l'activitat docent i de recerca. Un altre criteri, encara millor, de la flexibilització, fóra la instauració d'una universitat autònoma».

Convidam la nostra gent a meditar i a fer-se amb aquests conceptes.

• Amb motiu de l'aparició del seu segon disc, **Què volen aquesta gent?**, Maria del Mar Bonet ha estat entrevistada per Miquel Adrover a les pàgines de la revista ORIFLAMA del número de maig-juny passat. Davant el fet que «a Barcelona, i dins tota la zona d'influència barcelonina, la cançó pega fort», mentre que a València i a Mallorca el cas és bastant diferent, l'entrevistador formula a Maria del Mar Bonet aquesta pregunta: «¿Què es pot fer per intensificar aquesta presa de contacte amb un públic possible?». A la qual pregunta, la nostra cantant contesta:

—«La cosa és bastant complexa. D'una banda, els mitjans de difusió: a Barcelona hi ha algunes emissions dedicades a la nostra cançó. I en el cas de Mallorca, baldament hi hagi qualche emissora que ens ajuda, no basta. Jo trobo que una cosa molt eficaça seria multiplicar els petits festivals, de poble, per les viles, coses molt directes».

• Els quaderns literaris **PONENT** que dirigeix el poeta Llorenç Vi-

dal, en el seu número 47-48 corresponent a Primavera-Estiu passats, dedica el seu Pòrtic a **L'any Internacional dels Drets de l'Home** declarat per a aquest any 1968 per l'Assemblea General de les Nacions Unides amb motiu de la celebració del vintè aniversari de la **Declaració Universal dels Drets de l'Home** promulgada el dia 10 de desembre de 1948. Amb tal motiu transcriu també l'article 27 del **Pacte Internacional sobre els Drets Civils i Polítics**, promulgat per la O.N.U. l'any 1966, i que diu així: «En aquells Estats en els quals existeixin minories ètniques, religioses o lingüístiques, no es negaran a les persones que hi pertanyin el dret que els correspon, en comú amb els demés membres del seu grup, a tenir la seva pròpia vida cultural, a professar i practicar la seva pròpia religió i a usar el seu propi idioma».

• **PONENT**, que a través dels seus 12 anys d'existència a Mallorca, és avui encara una presència i una companyia espiritual, publica en aquest número esmentat un breu però substanciós article de Llorenç Vidal sota el títol **Intent de meditació en la mort de Martí Luther King**, i poemes d'Angel Cao (de l'Algèria), Rolando A. Vega Jordán (el poeta d'Hondures arrelat a Espanya i que fa les seves acrobàcies líriques en la nostra llengua), José Luís Gallego (traducció de Fèlix Cucurull), Miquel Martí Pol, L'Ermità dels Alps, Antoni Seguí i Josep Reinés (aquests dos darrers amb sengles homenatges literaris a Miquel Costa i Llorenç Riber). També du la seva interessant secció **De Mallorques i de fora Mallorques**.

• Miquel Pons i Bonet ha estat novament lloretjat amb el premi «Ciutat de Manacor» per la seva novel·la «Gabriel Maura» de la Ciutat de Palma. Ens alegrem

d'aquesta confirmació dels seus valors literaris.

• Bartomeu Ensenyat en un article publicat al **SOLLER** el 3 d'agost passat ha parlat del voluminós llibre **La prehistoria de las Baleares** de Josep Mascaró Pasariu en termes de clar elogi i, en dir que l'extraordinària bibliografia que hi cita és completa, assegura que en endavant els estudiosos no podran parlar d'arqueologia de les nostres Illes sense comptar fundamentalment amb aquesta obra de Mascaró Pasariu.

• A propòsit d'una carta de Miquel Ferrà i Martorell, col·laborador de la nostra revista, publicada a l'esmentat setmanari **SOLLER**, un altre amic nostre, don Miquel Marquès Coll ha volgut aclarir en el mateix setmanari, alguns conceptes respecte a l'ús dels idiomes castellà i mallorquí per part dels nadius de la nostra Illa, i ha citat a propòsit uns paragrafs de Joan Alcover que tant i tan infructuosament va escriure en castellà durant la seva joventut. «El qui a Mallorca escriu en castellà —són paraules d'Alcover— propendeix a les generalitats incolores; en el vehicle de la llengua s'allunya del seu centre, i amb la distància s'esmortueixen i s'apaguen notes i detalls i menudències precioses que són la vida de l'art». No hi ha dubte que Joan Alcover tenia una forta i dura experiència, i que en sabia molt.

• Un gest que devem remarcar, ben digne d'alabança, és el que han tingut els fills de l'historiador de Felanitx don Miquel Bordoy en cedir la seva col·lecció arqueològica, de singular importància, al **Museu Cosme Bauçà**. Així en aquesta entitat de caràcter públic s'agruparan moltes coses de notable valor referents a la ciutat de Felanitx o aplegades pels seus il·lustres fills.

HIJOS DE R. FONTANEDA

«Galletas Fontaneda»
(Casa fundada en 1900)

Plaza Mayor, 29   Apartado 1
Dirección Telegráfica: HIGERA
AGUILAR DE CAMPO   (Palencia)

Litografía A. ROMERO, S. A.

(Casa fundada en 1880)
Imprenta. Fca. de bolsas de papel
Relieves de cartonaje

Ismeldo Seris, 74   Apartado 321
SANTA CRUZ DE TENERIFE

TALLER LAMIACOS, S. A.

Moisés Pérez y Cía.
Construcciones Mecánicas
Garantizamos todos los trabajos

LAS ARENAS   (Bilbao)

PATRICIO ECHEVARRIA, S. A.

Fca. de Herramientas de acero
"BELLOTA"

ZUMARRAGA   (Guipúzcoa)

ESTABLECIMIENTO MECANICO, S. A.

Construcción de maquinaria moderna para
la industria de curtido
Instalaciones completas de Tenerías
Secaderos patentados

Progreso, 3 y 5   Maristany, 35
BADALONA

EVARISTO ANGLÉS GALLARDO

Fca. de Alcoholes vínicos rectificadas
Cosecheros exportadores y criadores
de vinos
Fray Alonso Cabeza, 11
ALMENDRALEJO   (Badajoz)

Primitivo Collantes y Cía.

Cosecheros y almacenistas de vinos
CHICLANA   (Cádiz)

Hijos de Tiburcio Ellacua

Almacén de cementos
Chavarri, 32
SESTAO   (Vizcaya)

LA NUEVA CIA. ARRENDATARIA DE LAS SALINES DE TORREVIEJA, S. A.

José Antonio, 2
TORREVIEJA   (Alicante)

Pedro Azcoitia Odriozola

Provisionista de buques
Calvo Sotelo, 112   Telegramas AMAYA
C E U T A

Union de Exportadores, S. A.

Consignatarios

Mayor, 13

CARTAGENA

Julio Loza Alonso

Jamones y paletillas selectas
Productos derivados del cerdo
Gran frigorífico

TABERNES BLANQUES (Valencia)

López de Haro, S. A.

Langreo, 2 Apartado de correos 71
Dirección telegráfica HARO

GIJON (Asturias)

Nicolás Martínez

Serrería mecánica. Almacén de maderas
Especialidad en tarimas, parquet y moldurajes

Alfareros, 4, 6 y 8
SANTA CRUZ DE TENERIFE

Eduardo Ferrer, S. A.

(Casa fundada en 1856)

Fca. de curtidos, fantasías para
marroquinería y calzado
Especialidades únicas en España

Camino Paterna, 21 al 27 VALENCIA

Muy agradecidos a:

Pesba, S. A.

J. Muñoz, 7 VALENCIA

J. Ramón San Sebastián

Iparraguirre, 24 BILBAO

Materiales super-refractarios, para las más
altas temperaturas

Ladrillos aislantes ISOLANDA

Gaspar Bonnail Hernández

Fca. de lanas regeneradas

BEJAR (Salamanca)

F. VICENTE ALCON SANZ

Ferretería

Vidrios planos, lunas y espejos.

Juan Bravo, 4 SEGOVIA

FRANCISCO GISBERT LOPEZ, S. A.

P. Molinar, 20 ALCOY (Alicante)

FRANCISCO LACAMBRA

Fundición y Fábrica de batir y laminar
Cobre y Latón

Ali-Bey, 23 BARCELONA

UNION MUTUA TNERFEÑA

Seguros en general

Robayna, 2 - Tels. 246175 y 246176

SANTA CRUZ DE TENERIFE

Juan Soldado Campaña

Maestro contratista de obras

San Marcos, 71 PRIEGO DE CORDOBA

Fábrica de Relojes «Alba»

R. Gómez de Segura, 1

LOCROÑO

Agustín Muñoz Sobrino, S. A.

Fca. de piensos compuestos

ISCAR (Valladolid)

ORIFLAMA ÉS LA TEVA REVISTA!!!

"ORIFLAMA",
la revista de la joventut de parla catalana.

Mensual. 150 pessetes l'any. 15 pessetes el número solt.

Informa-te'n en les bones llibreries, o demana'n un exemplar gratis de mostra a: "ORIFLAMA", apartat 48, TORELLÓ (Barcelona).